REVISTA CULTULUI MOZAIC

APARE BILUNAR

ADMINISTRAŢIA: str. Sf. Vineri nr. 9, telefon 615 50 90 REDACŢIA : Bucureşti, str. Popa Rusu nr. 24, telefon 611 80 80

Anul XXXVIII
Nr. 755
MARTIE (II) 1993
NISAN 5753
12 pagini 20 lei

ŞEF RABIN DR. MOSES ROSEN

50 de ani de la răscoala din Ghetoul Varşoviei

Când citirea fragmentului biblic este terminată, Sulul cel Sfânt al Torei este ridicat şi desfăşurat cu pietate şi demnitate înaintea întregii comunităţi. El stă acolo, sus, pe amvonul din sinagogă, ca un stindard neîntinat de nici o picătură de sânge, care nu aminteşte de nici o victorie militară; nu evocă nici vitejia proprie şi nici jalea altora. Credincioşii îşi îndreaptă privirile spre dânsul, înalţă degetul, rostind cu toţii în cor: „Aceasta este învăţătura..."

Ori de câte ori iau parte la această scenă caracteristică pentru un popor şi o credinţă care şi-au făcut din Carte drapel, din idealuri măreţe o redută şi din spirit o armă, răsare înaintea ochilor fanteziei mele o altă scenă, care se împleteşte cu aceea la care sunt martor. N-am văzut-o niciodată pe aceasta din urmă şi, totuşi, parcă o trăiesc. Pe ruini fumegânde, flutură un steag. E sfâşiat şi însângerat, dar către dânsul se îndreaptă nu numai privirile sticloase ale celor care au căzut în jurul său, ci şi acelea ale unei întregi generaţii de supravieţuitori, acelea ale tuturor generaţiilor care vor veni să adauge câte o verigă la lanţul existenţei noastre.

Înfăşuraţi într-însul, cei din urmă luptători din Ghetoul Varşoviei străpung zările viitorului cu privirile pline de seninătate şi demnitate umană.

Spre deosebire de pergamentul Torei, pe această flamură nu scrie nici o literă şi, totuşi, braţul meu se ridică, împins de o forţă nevăzută, şi degetul meu arată spre dânsa, iar gura mea rosteşte, o dată cu milioanele de fraţi şi surori ai trecutului şi ai viitorului, cu hotărâre şi gravitate, o proclamaţie solemnă: „Aceasta este învăţătura!"

De două mii de ani încoace, am suferit pentru că n-am acceptat nici o clipă să lăsăm din mână Cartea cea măreaţă a minunatelor visuri de umanitate. De la faptele Macabeilor şi apoi ale luptătorilor lui Bar Kohba şi până în zilele noastre, noi am fost un popor încercat. Risipiţi, slabi, puţini la număr, n-aveam de partea noastră decât tenacitatea şi conştiinţa uneî sacre misiuni. Nu opuneam forţei altceva decât argumentul. Luptam împotriva pumnului cu raţiunea. Am cutreierat, deci, mii de ani de-a rândul, cărările lumii, cu degetul arătând spre Carte, ca spre un ideal suprem, udând din belşug cu sângele nostru meleagurile pe care ne-a fost dat să trăim.

Iată ceea ce am fost din anul 135 al acestei ere, de când au murit ultimii luptători din Betar şi până în aprilie 1943, când s-a aprins flacăra răscoalei din Ghetoul Varşoviei.

Iată, însă, că s-a revărsat „cupa cea de lacrimi plină". Iată că anii cuptoarelor de gazare, ai gropilor comune, ai trenurilor morţii, anii hulei şi batjocurii, anii exterminării a milioane de copii, anii trupurilor omeneşti transformate în „săpun pur evreiesc" (Reines jüdisches Fett – RJF), anii iadului pe acest Pământ, anii saltelelor fabricate din părul fiicelor noastre şi ai copertelor de cărţi făcute din pielea fraţilor noştri, au adus o cutremurătoare trezire la realitate.

Mordechai Anielewicz şi tovarăşii săi de luptă au câştigat atunci, în acele zile ale Pesahului anului 5703 de la facerea lumii, o victorie unică. Ei au demonstrat că martirii pot şi trebuie să devină eroi.

Cu mâinile goale, slabi şi puţini la număr, ei au pornit la o luptă fără nici o şansă – nici una! – de a supravieţui. Era o luptă dusă exclusiv pentru ca istoria să înveţe o minunată lecţie. Era o luptă care din prima clipă avea îndreptată asupră-i reflectoarele eternităţii.

S-a pus capăt, acolo, în împrejurimile străzii Mila, numărul 18, resemnării martirilor şi s-a dezlănţuit dârzenia vitejilor. Trei săptămâni, marele, cumplitul Reich a avut de înfruntat oştirea care lupta cu sticle de benzină împotriva tancurilor, cu pumnii împotriva mitralierelor. Trei săptămâni de-a rândul, omenirea, popoarele înrobite au asistat la o revoluţionară transformare. Evreul hulit şi ocărât, care era nevoit să accepte scuipatul în obraz fără să crâcnească, să păşească spre abator ca vita dusă la tăiere, evreul acesta, al cărui destin devenise sinonim cu acela al martiriului, pentru care, în cel mai bun caz, puteai doar să ai un sentiment de milă, şi-a îndreptat şira spinării, s-a zvârlit asupra duşmanului, s-a săturat să mai fie compătimit şi şi-a câştigat deodată respectul omenirii întregi.

Până atunci, până în acea primăvară a anului 1943, drapelul cel neprihănit al Torei este desfăşurat ca un scut împotriva primejdiilor fără de număr. Duşmanul se aruncă cu furie împotrivă-i, îl călca în picioare, îl zvârlea în flăcări.

De atunci i s-a alăturat stindardului Torei flamura cea sfâşiată şi însângerată a luptătorilor. Împreună, ele au izbutit să transforme pe Kadoş –

(Continuare în pag. 6)

De un sfert de veac Ierusalimul a redevenit capitala Statului Israel

Eminenţa Sa dl Şef Rabin dr. Moses Rosen a primit din partea primului ministru al Israelului o scrisoare al cărei text e atât de important încât socotim că e bine să fie cunoscut de întreaga noastră comunitate.

■ YITZHAK RABIN

Scumpe dr. Rosen,

Vă scriu spre a vă invita să veniţi să fiţi alături de mine şi de întregul Israel la Conferinţa pentru Ierusalim care va celebra încheierea celui de-al 25-lea an de la unificare, la 17-20 mai 1993.

Pentru că aţi fost de multe ori în Israel, e de o deosebită importanţă acum, la această cotitură în istoria noastră, să veniţi să staţi cu noi împreună spre a celebra unitatea şi eternitatea Ierusalimului şi a poporului nostru. Participarea Domniei Voastre va fi, de asemenea, semnificativă pentru noi, pentru că ea va încuraja şi pe alţii să vină şi ei. O sesiune specială a demnitarilor este plănuită şi eu sper că veţi fi acolo.

Pentru că suntem adânc convinşi de unicul loc pe care Ierusalimul îl ocupă în istoria noastră, în credinţa, cultura şi viitorul nostru, este important să demonstrăm întregii lumi cât de puternic şi cu câtă mândrie evreii de pretutindeni se identifică cu străvechea noastră capitală.

Trebuie să se ştie fără nici o îndoială că bunul destin al Ierusalimului unificat şi destinul puterii creatoare a iudaismului sunt pentru vecie legate în deplină bucurie.

Ierusalimul este important pentru fiecare evreu, oriunde ar trăi. Mii de ani nu am putut face nimic altceva decât să ne rugăm şi să tânjim spre o întoarcere la Ierusalim. Astăzi, în sfârşit, Ierusalimul este capitala Statului suveran evreiesc Israel şi fiecare evreu va trage inspiraţia şi forţa din gloriosul său trecut, din mesajul său spiritual, din splendida sa frumuseţe.

Vă chem să veniţi la noi la 17 mai şi să folosiţi influenţa Domniei Voastre spre a ajuta ca această Conferinţă a Ierusalimului să transmită întregii lumi un mesaj fără echivoc şi răsunător.

Faceţi ca urarea „La anul, la Ierusalim!" să se împlinească în acest an.

YITZHAK RABIN
Prim-Ministru

„Fiecare casă să devină o fortăreaţă"

Sub această lozincă, Ghetoul Varşoviei a demonstrat lumii, încă o dată, eroismul evreiesc

Înainte de atacul armatei germane împotriva Poloniei, în septembrie 1939, la Varşovia locuia o mare comunitate evreiască. La 2 octombrie 1939, în plină sărbătoare de Sucot, populaţia evreiască a primit, din partea ocupanţilor naziţi, ordinul de a se muta într-o porţiune a oraşului special delimitată, despărţită de populaţia neevreiască prin ziduri şi sârmă ghimpată. Acesta era aşa-numitul ghetou. Cei 330 000 de evrei varşovieni, ca şi numeroşi evrei din localităţile rurale înconjurătoare trebuiau să se mute imediat în ghetou. Viaţa în acest ghetou devenea din săptămână în săptămână mai amară şi mai insuportabilă. Nu exista suficient loc pentru toţi, în medie într-o cameră locuiau 13 persoane, mii de oameni rămăseseră pe stradă, fără adăpost. Mai târziu, ghetoul a fost încă o dată delimitat şi micşorat, evreii au fost obligaţi să trăiască pe un spaţiu şi mai mic. Condiţiile erau foarte grele şi au dus la moartea a numeroşi locuitori ai ghetoului, din cauza condiţiilor inumane, a lipsei alimentelor şi medicamentelor.

La 22 iulie 1942, hitleriştii au schimbat drastic sistemul lor şi au început deportările în masă spre lagărele de exterminare. 22 iulie 1942 era Erev Tişa beAv (ajunul lui 9 Av), când se comemorează distrugerea Templului de la Ierusalim. Când sunt luate în considerare, mai detaliat, datele importante din istoria Holocaustului, se constată de fiecare dată că naziştii au ales, pentru actele lor de represiune, termene care aveau şi au o importanţă deosebită pentru evrei. Cel menţionat aici este unul dintre cazuri, tot aşa cum a fost şi stabilirea ghetoului în zilele de Sucot.

Forţele rezistenţei evreieşti s-au organizat, dar nu au căpătat ajutor din afară. Ele stabiliseră legătura cu mai multe grupuri poloneze de stânga, prin aşa-numiţii curieri, în special copii, care, prin canalizarea subterană, făceau contactul cu partea „ariană" a oraşului. Grupurile unite ale luptătorilor subterani, mai ales membri ai organizaţiilor sioniste de tineret, au hotărât, în sfârşit, să lovească.

La 18 martie 1943, după un an de deportări în masă, s-a ajuns prima oară la o rezistenţă organizată din partea populaţiei evreieşti. În această zi, 6 000 de evrei din ghetou au fost deportaţi în lagărul de exterminare de la Treblinka. S-a ajuns la prima ciocnire între naziţi şi luptătorii evrei din Rezistenţă, când evreii dintr-o grupă destinată transportării în lagăr au tras asupra paznicilor lor şi au putut să scape. În cursul urmăririi lor, ocupanţii naziţi s-au lovit de o rezistenţă slab înarmată. Cu această ocazie, au fost ucişi vreo 1 000 de evrei.

La 19 aprilie 1943 (Erev Pesah 5703), Organizaţia Evreiască de Luptă (Z.O.B.) a chemat populaţia evreiască să se opună deportărilor. Provizoriu, transporturile au fost întrerupte, iar membrii Consiliului Evreilor şi ai serviciului evreiesc de ordine, din ale căror rânduri mulţi membri fuseseră deportaţi la Treblinka, au intrat în alertă.

Organizaţia Evreiască de Luptă a fost înfiinţată în iulie 1942 şi consolidată în noiembrie 1942. Ea era

(Continuare în pag. 5)

METAMORFOZELE UNUI SIMBOL

Parabola, ca formă de exprimare a unui univers interior liric sfâşiat de tenebrele Holocaustului, se dovedeşte a fi una din constantele prozelor scurte ale lui Z. Luzian[1]. Voinţa de distrugere, devenită element de guvernare a lumii vii, este motiv obsesional în jurul căruia autoarea îşi construieşte parabolele: aceea a gradului mai înalt de "umanitate" a unui câine faţă de stăpânul său (v. "Dulăul"); a regenerării nazismului (v. "Istorioară fantastică"); a dominării forţei vinovăţiei refulate în subconştient asupra conştientului (v. "Concediul lui Hans").

Calitatea de supravieţuitoare a Holocaustului o determină pe autoare să selecteze momente-limită ale existenţei umane (atingerea cu moartea, cu nebunia), starea de spirit a personajelor e disperarea: amestecată cu inocenţa copilăriei (v. fetiţa evreică ucisă de locotenentul Hugo); cu deruta, neputinţa, prăbuşirea ultimei speranţe de viaţă a bătrâneţii (v. reacţia lui Moş Bercu la aflarea ştirii scufundării vasului pe care se afla nepotul său); cu revolta în faţa nedreptăţii sociale (v. gestul tatălui şomer distrugând visul din cârpe, păpuşa sui generis a fetiţei sale, fiindcă "jucăriile nu sunt pentru săraci").

Tonul neutru al vocii auctoriale, introspecţia psihologică, cu accente, uneori, sarcastice, tendinţa de extrapolare a accidentalului, de la întâmplare la simbol (reacţiile publicului avid de violenţă, de sânge la "meciul de box" dintre câini - o metaforă a lumii contemporane, din ce în ce mai subordonată pornirilor instinctuale agresive, îmbrăcate în dogme ale intoleranţei etnice, religioase şi calculate în cifre de afaceri) sunt câteva din modalităţile stilistice de realizare a naraţiunilor.

Dacă primele două nuvele, "Dulăul" şi "Concediul lui Hans", au un caracter general, în sens epic şi ca implicare emoţională (sunt fapte ce s-ar fi putut petrece oriunde, într-o Europă transformată, în bună parte, de naziştii într-un lagăr de exterminare), ultima, "Un loc în Eretz", are un pronunţat fundal autobiografic şi local. Deşi ghetoul bucureştean din anii dictaturii antonesciene nu e nicăieri numit, deşi rebeliunea legionară din ianuarie 1941 nu e formulată ca atare, deşi numele vasului cu 769 de evrei la bord, în drum spre Ţara Sfântă, scufundat de o torpilă, nu e nicăieri specificat, toate converg spre conturarea unei atmosfere inconfundabile: aceea a lumii evreieşti paupere din România aflată sub regim de guvernare fascistă. Nuvela iese din sfera memorialisticii prin structurarea eposului în jurul unui simbol: actul de cumpărare a doi dunami din Eretz Israel. Jocul dramatic pe claviatura simbolului, cu puternice accente sociale (bunica Brana, soţia lui Moş Bercu, vinde actul pentru a obţine banii necesari întreţinerii nepotului la liceu şi-l înlocuieşte cu o hârtie falsă) are tangenţe cu nuvela "Colecţionarul", de Stefan Zweig, se complică prin opţiunea lui Moş Bercu de a sacrifica pământul sfânt pentru salvarea vieţii nepotului grav bolnav. Iluzia cu putere de realitate îi conferă valenţe filozofice. Dar avatarurile simbolului nu se încheie aici. Rubin, nepotul lor, se îmbarcă pe "Struma", având la gât un şnur de care atârnă o punguliţă. Ştie că înăuntru este actul de proprietate al unui petec de pământ din Ţara Sfântă. Înăuntru este, de fapt, o scrisoare a bunicii, în care duioşia, devoţiunea, dăruirea sufletului evreiesc sunt ascunse sub sobrietate, din pudoarea potrivnică efuziunii şi dintr-o prea mare adâncime de sentiment. Asistăm la o spiritualizare a simbolului în mai multe direcţii: istorico-socială, filozofică, afectivă. Finalul nuvelei, în care cadavrul lui Rubin e tras la mal de un pescar, în speranţa obţinerii unui profit, şi dezamăgirea acestuia când nu află în punguţă decât o hârtie fără valoare, metamorfozează simbolul într-o descărcare de sarcasm pe care numai o sensibilitate ultragiată şi-o poate descoperi.

Osmoza dintre semnificaţie şi atmosferă, dintre liric, epic şi dramatic, dintre dorinţa de recuperare a amintirii şi receptarea sensibilă a contemporaneităţii face ca asupra "amărăciunilor mânuitorilor de condei" să prevaleze ireductibila dorinţă de a trăi într-o lume raţională şi armonioasă, aşa cum se ridică ea tocmai din frustrările "anilor prigoanei", capitolul de rezistenţă al cărţii.

C.D.

[1]. - Z. Luzian - Din amărăciunile mânuitorilor de condei, ed. "Litera", Bucureşti, 1992.

"Fără să-i uităm pe copii"

În editura pariziană Grasset, a apărut recent cartea lui Eric Conan, redactor la "Express", sub titlul de mai sus. Autorul ne prezintă o scurtă perioadă, 19 iulie - 16 septembrie 1942, din viaţa lagărelor franceze de la Pithiviers şi Baune-la-Rolande, în Loiret. El descrie ce a reprezentat prima etapă pentru familiile evreieşti arestate cu prilejul raziei efectuate la Velodromul de iarnă din Paris - 7 618 deţinuţi, printre care figurau peste 3 000 de copii de vârstă de 2-16 ani, toţi trimişi apoi la Auschwitz, unde au fost exterminaţi. Acesta constituie unul dintre episoadele cele mai sumbre ale regimului de la Vichy şi se încheie cu expedierea ultimilor copii, dintre care cei mai mulţi fuseseră despărţiţi de mamele lor, cu câteva săptămâni înainte. Cartea este o reconstituire, de zi cu zi, după arhivele oficiale ale administraţiei lagărelor şi mărturiile locuitorilor celor două localităţi, în afara mărturiilor celor câţiva supravieţuitori.

Faptele vorbesc de la sine: de aceea nu s-a voit să se pomenească despre ele multă vreme. Dar cartea lui Eric Conan face dificilă uitarea.

Paul B. Marian

BORIS MARIAN MEHR

Massada

Homer nu şi-a terminat opera,
mai există o cetate, mai există cântece,
în pustiul fierbinte pietrele ştiu să vorbească,
chiar şi acolo unde Marea e Moartă.
Corbii strigă-n zadar,
caprele pustiului caută tufişuri ascunse,
cămilele mestecă-n pace propriile rezerve,
numai cetatea veghează pentru noi,
pentru neadormirea istoriei.
Acolo toţi au luptat,
acolo femeile nu au fost batjocorite
copiii nu au murit în sclavie,
Massada rezistă
Şi ghetoul a rezistat!

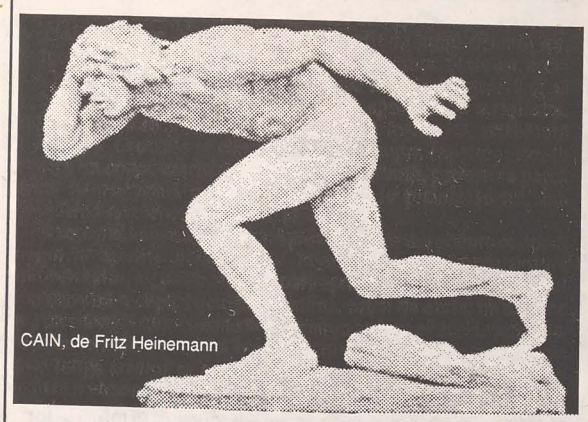

CAIN, de Fritz Heinemann

Unui duşman

Aşa cum Cain

Aşa cum Cain
S-a aşezat la
est de Eden,
în ţara Nod
şi a fost însemnat
să nu-l ucidă nimeni,
astfel şi ţie,
care mă urăşti
fiindcă exist, îţi doresc
viaţă lungă, ştiu,
tu nu poţi fi liniştit,
pedeapsa este în tine.

Reîntâlnire cu dirijorul

SERGIU COMISSIONA

Concertele simfonice din 25 şi 26 februarie 1993 ale Filarmonicii "George Enescu" din Bucureşti au fost dirijate de Sergiu Comissiona, muzician de faimă internaţională, născut în Bucureşti, la 16 iunie 1928 şi format tot aici. A început studiul viorii la vârsta de 5 ani, cu Iosif Dailis, din grupul viorilor I al Filarmonicii din Bucureşti. Mai târziu, a fost elev al vestitei profesoare Cecilia Niţulescu-Lupu. A mai studiat pianul şi cornul. "Am vrut să fiu cântăreţ... dar n-aveam voce... am început să visez să fiu dirijor şi, la vârsta de 16 ani, m-am apucat să studiez în mod serios dirijoratul..." ("Musical America", martie 1987). Primul lui dascăl pentru dirijat a fost Eduard Lindenberg, elev al celebrului Hermann Scherchen. "Am debutat ca dirijor în 1946, la pupitrul orchestrei farmaciştilor, organizată şi condusă de defunctul dr. farmacist Victor Rottenberg, fagotist. În 1949, m-am angajat la ansamblul sindicatelor (întâi C.G.M., apoi C.C.S.), unde am dirijat până în 1955. După aceea am trecut la Opera din Bucureşti, unde am dirijat până în 1958".

În 1946, Sergiu Comissiona a apărut şi la pupitrul Orchestrei Radio. Între timp, s-a perfecţionat în dirijat sub îndrumarea lui Constantin Silvestri. Dirijează cu regularitate şi Filarmonica din Bucureşti. În 1955, a participat la concursul pentru tineri dirijori de la Besançon, obţinând premiul al II-lea (nu s-a acordat premiul I). În drumul de întoarcere de la Besançon, îl vizitează la Paris pe George Enescu, grav bolnav, aflat în ultimele lui luni de viaţă. Evoluţia, mai bine zis, involuţia climatului politic şi cenzura artistică l-au hotărât să părăsească România împreună cu soţia sa, balerină.

"Am plecat din ţară la 26 februarie 1959, spre Israel. Am fost câţiva ani dirijorul Orchestrei simfonice de la Haifa, devenind directorul ei muzical (1959-1964). În acelaşi timp, am fondat Orchestra de cameră din Israel, al cărei prim-dirijor am fost (1960-1964). Cu Orchestra de cameră înfiinţată de mine am făcut turnee în Europa şi America. În aceeaşi perioadă, am fost frecvent invitat al Orchestrei Filarmonice din Londra (1960-1963), al Orchestrei Filarmonice din Stockholm (1964-1966), al Orchestrei Simfonice din Berlin (1965-1967). Din 1967 până în 1972, am fost prim-dirijor la Orchestra Simfonică din Göteborg. Am fost guest conductor la Covent Garden, cu "Bărbierul din Sevilla". Debutul dirijoratului american l-am făcut cu orchestra de la Philadelphia. M-am stabilit în Statele Unite în 1969. Am fost director muzical al Orchestrei de la Baltimore, timp de 17 ani (1969-1986). După aceea, am trecut la Houston. În acelaşi timp cu activitatea din acest oraş, am fost director muzical la American Symphony Orchestra (din 1978), înfiinţată de Leopold Stokowski. În paralel, am fost prim-dirijor la Orchestra Radio olandeză (începând încă din perioada mea de la Baltimore). Am fost director artistic la Temple University (cu orchestra de la Pittsburg), apoi la Festivalul Chantauqua, cel mai vechi festival muzical din Statele Unite, apoi director muzical la New York City Opera. Sunt actualmente director muzical la Helsinki Philarmonic şi la orchestra simfonică a Radioteleviziunii spaniole, din Madrid."

"Mai de curând, am devenit director muzical la Vancouver, în Canada, pe care îl consider unul din cele mai frumoase oraşe din lume: acolo marea se întâlneşte cu muntele".

Naturalizat israelian în 1959 şi american în 1976; vorbeşte româna, franceza, engleza, germana şi ebraica.

A rezistat sugestiilor de a-şi americaniza numele. Originea acestuia e simplă: străbunicul lui Sergiu a fost comisionar; de aici - Comissiona. Tatăl cunoscutului dirijor era amator de muzică de operetă. Mama sa, care, la vârsta de 94 de ani, trăieşte la Londra, era soprană amatoare, foarte cultivată şi avizată. (Semnatarul acestor rânduri îşi aminteşte a o fi ascultat pe Jeny Comissiona, în timpul războiului, solistă a orchestrei simfonice evreieşti, cântând solo din Simfonia a IV-a de Gustav Mahler, sub bagheta lui Alfred Mendelssohn).

"Am un repertoriu foarte bogat; nu m-am specializat în ceva anume. Am dirijat în toată lumea". Şi, pentru a confirma această afirmaţie făcută de Sergiu Comissiona în cursul convorbirii pe care, cu amabilitate, mi-a acordat-o, iată lista locurilor în care a dirijat: Baltimore, Houston, Boston, Pittsburg, Cincinatti, Vancouver, Ottawa, Tel-Aviv, Manchester, Capetown, Oslo, Bergen, Bournemouth, Chantauqua, Aspen, Haga, New York, Stockholm, Göteborg, Copenhaga, Philadelphia, Worcester, Miami, Los Angeles, Madrid, Basel, Frankfurt, Ierusalim, Mostly, Dallas, Atlanta, Montréal, Hamburg, Monte Carlo, Viena, Bonn, San Francisco, St. Paul, Utah, Milwaukee, Paris, Helsinki, Roma, Köln, Geneva.

"Am făcut multe înregistrări cu orchestrele din Stockholm, Helsinki, London Symphony Orchestra, Baltimore, Madrid, Suisse Romande (Geneva), Vancouver; discografia mea numără vreo 50 de discuri. Am lucrat cu mari solişti: Rubinstein, Oistrach, Stern, Birgit Nilsson, Jessie Norman, Szeryng, Milstein, Magaloff, Alfred Brendel, Friedrich Gulda ş.a.

Am dirijat prin toate ţările muzică de compozitori ai ţărilor respective. În Suedia, am fost ales membru al Academiei şi mi s-a decernat medalia de aur pentru promovarea muzicii scandinave. În Statele Unite, sunt Doctor Honoris Causa la John Hopkins University, University of Maryland (Baltimore). Mi s-a conferit Dittinson Award (distincţia D) pentru promovarea muzicii americane.

Sunt foarte bucuros oricând revin în România. Mă bucură revederea cu ţara natală. Şef-Rabinul este un om de acţiune şi a făcut mult bine. Suntem în relaţii de amiciţie. Ultima oară când a fost, în noiembrie 1992, la New York, ne-a căutat, dar noi nu eram în America. Trebuie să-ţi mai spunem ceva: suntem şi ne simţim evrei şi suntem mulţumiţi că aici am simţit atmosfera evreiască."

În programul celor două concerte ale lui Sergiu Comissiona, s-a aflat o singură compoziţie: Simfonia a II-a, în do minor, de Gustav Mahler, care nu mai figurase în programele acestei orchestre de la 11 mai 1957. Orchestra şi Corul Filarmonicii "George Enescu", ca şi cele două soliste: Mariana Colpoş şi Kimball Wheeler (SUA) au contribuit la realizarea unei seri care va rămâne neştearsă timp îndelungat în amintirea melomanilor bucureşteni.

Sergiu Comissiona a părăsit Bucureştiul în dimineaţa zilei de 27 februarie 1993, plecând la Madrid, unde săptămâna următoare urma să dirijeze Simfonia I de Gustav Mahler.

A. Spiegler

Istoria evreilor din Anglia în documente

În timp ce oricare alt popor are o singură istorie a instituţiilor sale juridice (a ceea ce, în doctrina anglo-saxonă, este denumit "Legal History"), pentru poporul evreu există tot atâtea istorii ale statutului său juridic câte ţări sunt în care au trăit sau trăiesc evreii - şi aceasta, în afara faptului că oricare din aceste statute juridice în parte este, la rândul său, structurat în compartimente: unul însumând drepturile şi obligaţiile evreilor în statul în care trăiesc şi celălalt, cuprinzând o serie de drepturi şi obligaţii care nu sunt religioase în totalitatea lor, ci şi juridice (în special privind dreptul familiei) şi care ţin de ceea ce se numeşte jurisdicţia rabinică (recunoscută şi în trecutul ţărilor române, unde situaţia s-a caracterizat prin toleranţă religioasă). Tocmai de aceea s-a putut vorbi de o "istorie universală a poporului evreu" (aşa cum şi-a intitulat Dubnov cunoscuta sa *Weltgeschichte des Jüdischen Volkes*).

■ Schiţe a două sinagogi vechi din Londra

În privinţa istoriei din Anglia, importanţa particulară a subiectului este de netăgăduit - şi aceasta nu numai prin existenţa unor personalităţi ieşite din rândurile evreilor (cum a fost, bunăoară, Disraeli), ci şi datorită faptului că Anglia a administrat fosta Palestină, că, pe de altă parte, şi astăzi există în această ţară o foarte puternică comunitate evreiască, iar Anglia a constituit pentru foarte mulţi evrei o etapă în plecarea ei mai departe spre Statele Unite; totodată, aportul evreilor în cultura anglo-saxonă a fost remarcabil.

Care ar fi etapele şi momentele istorice mai importante în istoria evreilor din Anglia?

Ei apar în Anglia pe urmele cuceririi normande din anul 1066.

În 1075, sunt pomeniţi evrei "în număr mare" la Oxford, în 1090 sunt menţionaţi la Londra, din 1171, este cunoscută o hotărâre a rabinului Beniamin din Canterbury şi apoi o hotărâre a rabinului Menahem din Londra, referitoare la o problemă de nume în urma unui divorţ. În 1177 - în lucrarea "Chronica", a lui Roger de Hovedene -, este consemnată îngăduinţa dată de rege evreilor de a avea cimitire "în orice oraş al Angliei, dincolo de zidurile oraşelor"; în 1181, se interzice evreilor portul armelor; într-un document din 1199, regele Ioan numeşte pe evreul Iacob din Londra drept "sfătuitor" în problemele evreieşti, iar în secolul al XIII-lea, exista şi un Cod al educaţiei şcolare ce se da copiilor evrei.

În anul 1201, regele Ioan emite un document de confirmare a diferitelor statute juridice ale evreilor din Anglia (recunoscute prin acte anterioare), cum a fost, de exemplu, Carta lui Henric I, confirmare valabilă, evident, şi pentru Normandia. Evreii erau consideraţi proprietate a regelui şi răspunzători faţă de el; în secolul al XII-lea, acuzaţia de omor ritual răspândindu-se în toată Europa (în ciuda faptului că fusese dezminţită şi reprobată de mai mulţi papi), cuprinde şi Anglia (cazul lui William din Norwich şi al lui Hugh din Lincoln; astăzi, în catedrala din Lincoln, există o placă, din 1928, pe care se află retractarea acuzei, considerată neadevărată şi pe care stă scris: *"Aceste născociri au costat multe vieţi inocente... Aceste poveşti nu contribuie la onoarea creştinătăţii şi de aceea ne rugăm, Doamne, nu-ţi aminti de păcatele noastre, nici de cele ale strămoşilor noştri"*).

În 1189, are loc un masacru al evreilor, cu ocazia încoronării lui Richard I, ca urmare a unui zvon că regele ar fi ordonat exterminarea tuturor evreilor; aşa cum scrie cronicarul: "Dar evreii au fost fie arşi în propriile lor case, sau, dacă ieşeau din ele, erau primiţi cu săbiile. Mult sânge s-a vărsat într-un timp scurt"; de altfel, cronicarul îl scuză pe rege, arătând că nu ar fi putut opri o asemenea "mulţime de criminali".

În anul 1190, are loc masacrarea evreilor din York, descrisă de acelaşi cronicar şi având drept cauză dorinţa de jaf: "fără vreun scrupul al conştiinţei creştine şi însetaţi de sânge... ca urmare a dorinţei de jaf"; mulţi dintre evreii agresaţi cu acea ocazie au preferat sinuciderea, invocând cunoscutele scene ale celor de la Massada (cei din York, care s-au predat, au fost totuşi ucişi).

Două dintre cele 62 clauze cuprinse în Magna Charta (1215) privesc raporturile financiare dintre creştini şi evrei. În 1253, se impun restricţii privind raporturile dintre aceştia; în 1273, se interzice evreilor să dea împrumut cu dobândă, deşi tocmai de aceea se ocupau cu aceste împrumuturi, fiindcă li se interziseseră alte activităţi şi fuseseră utili regilor prin operaţiunile lor financiare, ceea ce rezultă expres din statutele conţinând interdicţia... "deşi regele şi strămoşii săi au avut un mare folos de la poporul evreu în trecut". Prin aceleaşi statute, evreii sunt obligaţi, de la vârsta de 7 ani, să poarte un semn distinctiv (două bucăţele de stofă galbenă prinse pe îmbrăcăminte) şi sunt din nou declaraţi proprietate exclusivă a regelui. În 1290, regele Eduard I hotărăşte expulzarea tuturor evreilor din Anglia (erau circa 3 000 de suflete) şi mulţi şi-au pierdut viaţa la trecerea Canalului Mânecii. Totuşi, în secolul următor, apar evrei - puţini la număr - în Anglia, fiind vorba de marani din Spania (maranul portughez Roderigo Lopez ajunge medicul reginei Elisabeta). Oliver Cromwell îi admite din nou pe evrei în Anglia, în urma unei petiţii ce i-a fost adresată de Manasseh ben Israel, din Amsterdam (Rembrandt i-a gravat chipul) şi prima sinagogă a "reaşezării" - "resettlement" - este fondată de evrei sefarzi, în 1657, la Londra.

În secolul al XVIII-lea, se fac încercări de obţinere a unei legislaţii care să prevadă posibilitatea naturalizării evreilor nou veniţi (cei născuţi în Anglia aveau drepturi depline privind proprietatea şi comerţul), un susţinător al lor fiind John Toland, "freethinker" - "liber cugetător" - dar încercarea nu reuşeşte.

În 1760, se creează Comitetul reprezentanţilor evreilor englezi (Board of Deputies of the British Jews - şi azi în fiinţă - care l-a avut la conducere şi pe Montefiore).

Emanciparea politică are loc în secolul al XIX-lea, când evreii sunt admişi în administraţia locală (1845), iar în 1858, dobândesc depline drepturi politice şi pe acela de a fi membru al Parlamentului; baronul Lionel de Rotschild a fost primul evreu care s-a bucurat de această calitate, fiind urmat, printre alţii, şi de Sir David Salomons, care a fost întâi primar al Londrei în 1855.

Urmează masive imigrări de evrei aşkenazi din Rusia şi Europa centrală.

Iau fiinţă alte puternice comunităţi evreieşti în afara Londrei (Manchester, Leeds). În 1841, apare primul număr al importantului periodic "The Jewish Quarterly", care există şi astăzi.

În viaţa religioasă, se remarcă tendinţa conservatoare, dar şi cea liberală.

Din 1904, Chaim Weizmann lucrează la Manchester ca om de ştiinţă şi, astfel, centrul mişcării sioniste se mută treptat în Anglia.

În anul 1917, generalul englez Allenby ocupă fosta Palestină.

Urmează Declaraţia Balfour şi apoi Mandatul asupra Palestinei.

În 1939, guvernul englez adoptă însă o politică restrictivă faţă de evreii ce doreau să se întoarcă în Ţara Sfântă.

Alte momente semnificative: în deceniul al IV-lea al secolului XX Oswald Mosley organizează mitinguri antisemite (ale cămăşilor negre), iar în 1936, are loc "bătălia din Cable Street", când celor 3 000 de manifestanţi ai lui Mosley li s-au opus 100 000 de manifestanţi democraţi; poliţia a ordonat lui Mosley să renunţe la manifestaţia sa; ca urmare a acestui incident, a fost emis Public Order Act, prin care s-a interzis purtarea de uniforme politice şi s-a dat dreptul poliţiei de a interzice anumite manifestaţii; în 1940, evreii refugiaţi din Germania în Anglia sunt consideraţi cetăţeni ai unei puteri duşmane şi 5 000 sunt deportaţi în Canada şi Australia, iar alţi 15 000 internaţi; ca urmare a protestelor publice, se renunţă până la urmă la acest tratament.

Războiul de şase zile îi găseşte pe evreii din Anglia uniţi şi este semnificativă, în acest sens, scrisoarea trimisă, cu o zi înainte de izbucnirea conflictului, ziarului "Sunday Times", de către 36 de scriitori evrei, în sprijinul Israelului.

Numărul total al evreilor care trăiesc azi în Anglia este apreciat la 353 000, dintre care mai mult de jumătate se află în Londra. Noţiunea de "Anglo-Jewry" ("evreime engleză") a fost şi este o realitate şi astăzi.

Betinio Diamant

Bani de BAR-MITZVA pentru un scop bun

O idee admirabilă privind utilizarea pe care ar putea-o da banilor săi, de Bar-Mitzva - i-a venit lui David Seidler, din Hemmingen-Hanovra. Cum, cu prilejul acestei zile festive, a primit şi daruri băneşti de la rude şi de la numeroşi prieteni ai familiei, el a donat o sumă importantă în sprijinul copiilor şi tinerilor ce doresc să facă Alia.

David, care are multe rude şi prieteni în Israel, ştie cât de important poate fi orice aport la dezvoltarea statului evreu.

Donaţia sa generoasă pentru Alia, pentru educarea şi instruirea tinerilor evrei, este o contribuţie la sprijinirea noilor olim.

"A fost ideea lui David să continue astfel, la data Bar-Mitzvei sale, ideea sionistă a părinţilor săi", a declarat Katarina Seidler, mama tânărului donator.

Dar David nu a dat numai ceva, ci a şi primit un dar la nevoie important: 1 000 de pomi au fost plantaţi pe numele său în Israel.

Plăcut surprins s-a arătat şi directorul care se ocupă de Alia germană pentru copii şi tineret, în legătură cu donaţia lui David Seidler. El s-a bucurat îndeosebi de faptul că un tânăr manifestă un interes atât de mare pentru Israel. Prin această hotărâre - a declarat el - David a demonstrat că, în calitate de Bar-Mitzva, el a devenit cu adevărat "matur".

"Fiii tăi ca nişte lăstari de măslin..."

Măslinul, totdeauna verde, strălucind argintiu în lumina ţărilor mediteraneene şi ale Orientului Apropiat, are o îndelungată istorie. El poate atinge înălţimea de circa 12 m. În ebraică se numeşte "zait" şi este un simbol al păcii. Măslini vechi de o mie de ani nu sunt în Israel o raritate. Rădăcinile spălate de ploaie arată ca trunchiuri noduroase. La mulţi metri depărtare sub pământ, apar din ele noi mlădiţe.

Fructul - măslina - se numeşte tot "zait", ca şi copacul. Măslinul oferă bogăţie suplimentară ţării "în care curge lapte şi miere" (Exodus, 3,8). Israelul este, în acelaşi timp, "ţară cu măslini şi cu miere" (Deuteronomium, 8,8). Alături de grâu, orz, struguri, smochine, rodii şi curmale, măslina face parte dintre cele şapte plante şi fructe cu care Ţara Sfântă e binecuvântată. Familia măslinilor (familia oleaceelor) numără 33 de soiuri diferite, cele cultivate alături de cele sălbatice.

Încă din antichitate, uleiul de măsline pur servea la iluminat - de exemplu, la sfeşnicul Templului (Exodus, 27,20) - pentru mâncare, pentru "ungerea cohanimilor" (Exodus, 20,25) şi a regilor (Samuel, I, 10, 1) şi pentru jertfe (Leviticus, 14, 16 şi urm.). Uleiul este utilizat în cosmetică şi medicină.

La recoltare, muncitorii se urcă în copac şi culeg fructele cu mâna, una câte una. Aceasta este cea mai bună metodă, dar şi cea mai lentă. Ea fereşte roadele de căderea violentă pe pământ şi, în acelaşi timp, protejează pomul. Mai rapide, dar mai dăunătoare, sunt scuturarea măslinului sau doborârea fructelor cu lungi prăjini de lemn. Măslinele colectate ajung în presa de ulei. În vechime, dar - la arabi - şi azi, ea era formată din două pietre, una staţionară, alta rotitoare, în care măslinele erau presate. Uleiul curgea prin jgheab şi era colectat.

Uleiul este un simbol al belşugului (Psalmi, 133,2) şi al unei familii numeroase: "Soţia ta va fi ca o viţă roditoare înlăuntrul casei tale; copiii tăi vor sta ca nişte lăstari de măslin în jurul mesei tale" (Psalmi, 128,3).

O ramură de măslin (mai curând o frunză de măslin în ciocul unui porumbel) îi arată biblicului Noe că potopul s-a terminat şi că pe pământul uscat prosperă o nouă viaţă (Genesis, 8,11). Imaginea devine simbolul păcii. Stema de stat a Israelului este formată dintr-o menora, sfeşnic cu şapte braţe, având în jur o ramură de măslin.

Traducere de
A. Spiegler
(Din "Israelitisches Wochenblatt")

Lituania vrea să anuleze amnistierea colaboraţioniştilor

Noul preşedinte al statului lituanian, Agirdas Brazauskas, a invitat o delegaţie de evrei vânători de naziştii din Israel şi S.U.A., la Vilna, pentru a ajuta guvernul Lituaniei la revizuirea amnistiilor date de predecesorul său, Vitautas Landsbergis, lituanienilor care au colaborat cu naziştii şi celor care au ucis evrei. În cadrul unei convorbiri cu reprezentantul din Ierusalim al Centrului Wiesenthal, Brazauskas a făgăduit să facă tot posibilul pentru a rezolva cât mai repede această problemă.

Guvernul lituanian amnistiase, după 1989, mai mult de 50 000 de persoane, care fuseseră condamnate pentru "rezistenţă împotriva ocupaţiei sovietice". Printre cei amnistiaţi se află şi parsoane a căror "rezistenţă" a constat în colaborarea cu naziştii şi participarea la uciderea evreilor. Guvernul precedent încercase să scuze aceste fapte, aducând argumentul că persoanele respective ar fi colaborat cu naziştii numai în speranţa că Hitler va ajuta Lituania să se elibereze de dominaţia sovietică.

Date fiind protestele internaţionale, guvernul fostului preşedinte Landsbergis se văzuse deja silit să revoce şase amnistieri drept "greşite". Centrul Wiesenthal a prezentat totuşi autorităţilor de la Vilna o listă cu alţi amnistiaţi, care au participat la executarea în masă a evreilor. 1 500 de cereri de amnistiere au fost respinse de fostul guvern, din aceleaşi motive. Preşedintele Brazauskas s-a lovit, totuşi, în dorinţa sa de revizuire, de rezistenţa unor funcţionari din tribunal, rămăşiţe ale regimului anterior, dar Samuelis Kuklianskis, profesor de drept, care a urmărit procesul de amnistiere, şi-a exprimat convingerea că Brazauskas va anula toate amnistierile dubioase.

MA NIŞTANA ? (I)

Prin ce se deosebeşte?

CONCEPTUL DE EVREITATE

În seriile de SEDER (cuvânt însemnând în ivrit ordine - ordinea binecuvântărilor) din cadrul sărbătorii de Pesah, când fiecare familie de evrei evocă momentul fundamental al naşterii poporului lui Israel prin eliberarea din robia egipteană, mezinul pune tatălui patru întrebări, începând, toate, cu: "Ma niştaná haláila hazé micól haleilót? (Prin ce se deosebeşte această noapte de celelalte nopţi?)

Nu este, credem, nici o impietate să parafrazăm această întrebare (care face parte, totuşi, dintr-un ritual) şi să punem, la rândul nostru, problema: MA NIŞTANA AMÉNU MICÓL HAAMÍM? (Prin ce se deosebeşte poporul nostru de celelalte popoare?) A ridica o astfel de chestiune decurge firesc din felul cum conştientizăm lanţul evenimentelor istorice, care a înconjurat soarta, de mai multe ori tragică, a neamului evreiesc. Ea este, tocmai de aceea, atât de implicată chiar în ritmul religios-ordonat de viaţă al obştii iudaice, încât la leşirea din Şabat se rosteşte o binecuvântare care glăsuieşte, printre altele: "Baruh Ata Adonai Eloheinu Meleh Haolam hamavdil bein codeş lehol, bein or lahoşeh, BEIN ISRAEL LAAMIM (sublinierea noastră - n.r.), bein iom haşvi leşeşet iemei hamaase" ("Binecuvântat fii Tu, Domnul Dumnezeul nostru, Regele Universului, care al făcut să se deosebească sacrul de profan, lumina de întuneric, ISRAEL DE CELELALTE POPOARE {sublinierea noastră - n.r.}, ziua a şaptea de cele şase zile ale facerii").

Iată, deci, că poporul lui Israel cunoaşte, încă din cele mai vechi timpuri, ceea ce domnul Gabriel Liiceanu, salutând festivalul internaţional al zilelor teatrului idiş, numea, în virtutea gândirii filosofice, "dreptul la diferenţă". Este vorba, fireşte, de orice fel de distincţie: individuală, naţională, religioasă, intelectuală, ideologică ş.a.

Textul rugăciunii de mai sus trimite în mod direct la primele patru versete ale Torei, cu care stabileşte o strânsă legătură logică. Acestea, după cum se ştie, glăsuiesc: *La început a creat Dumnezeu cerul şi pământul, şi pământul era gol şi fără formă (era haos) şi duhul lui Dumnezeu plutea deasupra apelor; şi a spus Dumnezeu: să fie lumină; şi a văzut Dumnezeu că lumina e bună şi a* deosebit (sublinierea noastră - n.r.) *Dumnezeu între lumină şi întuneric").* Aşadar, *haevdel* (deosebirea) este chiar un dat a ceea ce în ebraică s-ar putea numi *seder haolam* (ordinea cosmică), Fără *haevdel* nu există decât *tou vavou* (haos). *Deosebirea* face să se nască ceea ce, în filosofia şi ştiinţa modernă, se numeşte *structură* - cu alte cuvinte, un ansamblu, în acelaşi timp stabil şi instabil, de relaţii între entităţi precis diferenţiate. Rugăciunea mai sus citată aşază laolaltă, cum am văzut, DEOSEBIREA DINTRE ISRAEL ŞI CELELALTE POPOARE - element socio-cultural - şi diferenţierile diverse care alcătuiesc structura lumii şi-i dau conţinut şi formă - element pur natural.

Prin urmare, în concepţia iudaică, deosebirile dintre popoare sunt socotite ca aparţinând ordinii fireşti a lumii şi, de aceea, una dintre cele mai importante *miţvot* (porunci) ale lui Dumnezeu este *ocrotirea străinului.* Şi, tot în spiritul aceleiaşi logici expuse mai sus, *evreii se feresc să facă prozeliţi.* Mai mult, folosesc toate argumentele posibile pentru a descuraja pe oricine ar dori să treacă la iudaism fără a cunoaşte suficient greutăţile ce şi le asumă. Nu este de prisos, desigur, ca, în treacăt, să subliniem actualitatea stringentă a unor astfel de idei fundamentale, tocmai în momentul de faţă, când, făcându-se bilanţul catastrofal al unei orânduiri care acţiona în numele unei "ideologii comuniste", se constată că aşa-zisul internaţionalism de faţadă, triumfalist, formal şi birocratic, nivelator, incolor şi de paradă, pe care aceasta îl preconiza (susţinut de mii de profitori, dar, din păcate, şi de atâţia naivi, evrei şi neevrei, care au plătit apoi cu sânge naivitatea lor) nu ascundea în spatele lui decât un egoist şi sălbatic şovinism. Iar consecinţele sale actuale rezidă în violente conflicte interetnice, ceea ce înseamnă, până la urmă, tot haos.

Pornind de la astfel de premise, este de înţeles că dezbaterea unei teme ca aceasta ce ne-o propunem: "CE ÎNSEAMNĂ SĂ FII EVREU?" are toate şansele să prezinte interes. Îmi voi îngădui să fac, în cele ce urmează, unele consideraţii preliminare asupra respectivei teme, de natură nu atât a oferi soluţii cât, mai ales, a arăta modul în care ea poate fi abordată.

Timp de aproape două mii de ani, adică de la dărâmarea celui de-al doilea Templu Sfânt din Ierusalim (anul 70) şi până la proclamarea independenţei Statului Israel modern (anul 1948), evreii au fost răspândiţi printre celelalte popoare, de la care au împrumutat adeseori limba şi unele obiceiuri, dar şi-au păstrat *conştiinţa de grup distinct* în mijlocul acestor popoare şi *aspiraţia* constantă de a se regăsi din nou, împreună, în patria străbună, Ţara Făgăduinţei. Din această situaţie decurge atât dificultatea de a preciza conceptul identităţii fiilor lui Israel, cât şi multitudinea de răspunsuri date cu privire la genul proxim şi diferenţa specifică ale respectivei noţiuni. Şi, evident, prin însuşi felul în care au fost formulate, astfel de răspunsuri n-au putut apărea decât în urma unor întrebări de fundamentală însemnătate, pe care le-a pus chiar existenţa obiectivă a colectivităţilor evreieşti în lume. Iată, de pildă, câteva dintre ele: sunt evreii un popor sau numai o confesiune religioasă? Identitatea religioasă şi identitatea naţională a evreilor se contopesc într-atât, încât între ele nu se poate face nici un fel de distincţie? Universalismul iudaic este compatibil cu afirmarea unui specific naţional? Sunt sau nu evreii un popor ca toate celelalte? Renaşterea statalităţii evreieşti prin apariţia Israelului este de natură a aduce o împrospătare a specificului evreiesc pe plan mondial ? Este posibil un asemenea specific iudaic modern care să pornească de la valorile tradiţionale ale Torei şi Talmudului şi să valorifice şi cuceririle civilizaţiei moderne? Cum poate contribui evreimea din Galut la afirmarea şi îmbogăţirea identităţii iudaice? Ce rol au în afirmarea acesteia limbile vorbite de comunităţile evreieşti (cu culturile lor aferente folclorice şi literare) : ivrit, idiş, ladino? Este conştiinţa iudaică o chestiune de predeterminare genealogică, comunitară sau de opţiune liber exprimată?

La astfel de întrebări s-au dat deja o serie întreagă de răspunsuri, de pe poziţii dintre cele mai diverse. Numai după examinarea lor aprofundată vom putea fi în stare a ne da seama în ce măsură sunt ele satisfăcătoare. Le vom trece deci în revistă într-o altă prezentare.

Willy Moglescu

Cînd "extremele" se... contopesc

Dacă cineva porneşte dintr-o localitate oarecare de pe globul terestru, luând-o, să zicem, spre stânga, spre vest, şi merge în linie dreaptă, după un timp ajunge de unde a plecat. Dar venind din dreapta, dinspre est. La fel, dacă se duce spre răsărit, revine la punctul iniţial, din partea cealaltă, dinspre apus, din stânga, deci. Altfel spus, cine se avântă spre extrema stângă ajunge neapărat la... dreapta. Şi invers. Căci extremele se întâlnesc. Uneori chiar se unesc, pînă la deplina contopire.

O asemenea fuzionare se petrece astăzi, sub ochii noştri, între aceia care militau (şi, de fapt, mai militează) sub flamura roşie a secerei şi ciocanului şi aceia care poartă în sufletele lor negre nostalgia crucii încârligate. Copt îndelung în flăcările mistuitoare ale regimului comunist, acest fenomen a ieşit la iveală - mai ales în ţările din estul Europei - abia după ce acest regim a fost abolit. Concret, la noi, în România, comuniştii fanatici s-au întâlnit, şi-au dat mâna şi s-au unit cu partizanii (mai vechi şi mai noi) ai "Gărzii de Fier", dând naştere unui hibrid dintre cele mai monstruoase - *comuniştii verzi* sau *legionarii roşii* -, ceea ce, de fapt, e unul şi acelaşi lucru. În "epoca de aur", circula o anecdotă: "Ce asemănare este între un comunist şi o... roşie? Şi unul şi celălalt au fost, la început, verzi!" Acum, viaţa ne arată că fenomenul poate fi şi reversibil: (unii) roşii devin verzi. Exemple găseşti câte vrei, atât în presa deschis legionară, cum e "Gazeta de Vest", care apare la Timişoara, cât şi în publicaţiile (neo)comuniste de tip fascist, precum "Europa" şi "România Mare", sau - mai de curând - "Socialistul", organ al partidului în care sunt cantonaţi cei ce nici măcar nu-şi ascund sentimentele comuniste. Acest din urmă ziar (reţineţi, "Socialistul") insera o notă în care se arăta, între altele: "Cum de câteva săptămâni gazetele «România Mare» şi «Europa» ne-au arătat că, mai puţin 4-5, toate zecile de ziare ce apar în ţara noastră sunt întreţinute de fundaţia iudeo-maghiară Sörös, fapt ce explică în sfârşit purtarea antiromânească, destabilizatoare, a marii majorităţi a ziarelor ce apar în România azi..." (agramatismele aparţin, în întregime, autorului, un oarecare Dan Popa). Pentru ca, pe pagina următoare a aceluiaşi ziar, o altă ştire, preluată tot după "România Mare", să se refere la acţiunile destabilizatoare ale fundaţiei maghiaro-americane Sörös. Nu ştim şi nici nu ne interesează ce este şi ce vrea această fundaţie. Dar am dori, totuşi, să aflăm: e iudeo-maghiară sau americano-maghiară? Dar nu această elementară lacună ce ţine de cultură şi informaţie ne-a atras, în primul rând, atenţia, ci alte două "amănunte": deplina convergenţă de idei a comuniştilor (de la "Socialistul") cu ultranaţionaliştii neolegionari (de la "România Mare" şi "Europa"). Şi, în special, faptul că amintitele publicaţii (şi curente ideologice) folosesc străvechiul limbaj al "Gărzii de Fier", cu o singură excepţie - nu mai zic "iudeo-masonii", ci "iudeo-maghiarii". Un alt exemplu relevant ni l-a furnizat "Adevărul", cotidian ce nu poate fi bănuit de filosemitism. Într-un articol intitulat, cât se poate de sugestiv, "Ieri - apologet al P.C.R., azi - exeget al legionarismului", amintitul ziar se referă, între altele, la un personaj ilustrativ pentru ceea ce numeam, mai sus, "comunist verde" sau "legionar roşu". Este vorba - arată ziarul - de unul din acei "bătrâni poltroni de duzină (care) ies şi ei la rampă, dându-se în spectacol publicistic", scriind, cu asiduitate, pentru "Gazeta de Vest", tot felul de "exegeze" profasciste, ce exultă "valoarea plenară a ideilor legionare", pentru a scoate în evidenţă marele lor merit în "repudierea neşovăielnică a stângismului şi materialismelor de felurite soiuri". Cine este acest "mare ideolog" al "spiritului legionar"? Aflăm că "se numeşte Valeriu C. Neştian, fost profesor de română şi, o spun în cunoştinţă de cauză, colaborator harnic al ziarului «Scânteia», în redacţia căruia am lucrat - arată autorul articolului din «Adevărul». Periodic, acest - acum bătrân - profesor, de undeva, de prin Moldova, trimitea «Scânteii» plicuri cu opiniile lui despre construcţia socialismului, etica şi echitatea în viziunea partidului şi despre omul nou, călit sub flacăra materialismului dialectic şi istoric. Mărturisesc cu ruşine - continuă gazetarul de la "Adevărul" - că adesea le-am «promovat» în paginile ziarului, nu de frica reclamaţiilor, ci din obedienţă şi, mai mult, din silă: începusem să cred că e totuna, cu sau fără articolele lui Valeriu Neştian. Iată că, acum, acest asiduu colaborator al «Scânteii», profesor, scrie despre «valoarea perenă a ideilor legionare», cu aceeaşi fermitate ideologică cu care în anii socialismului combătea pe partea cealaltă. Sau, mai ştii, poate că este vorba de aceeaşi parte şi nu mi-am dat seama". Bineînţeles: nu e vorba de o schimbare la faţă, de migraţia dintr-un lagăr ideologic în altul, ci de două faţete - una roşie, alta verde - ale aceleiaşi ideologii "multilateral dezvoltate", în numele căreia militează şi cei din jurul gazetelor "România Mare" sau "Europa". Şi nu numai ei. Pentru că "logodne" comunisto-legionare au loc şi în alte părţi. De pildă, am constatat, recent, că unul şi acelaşi grup financiar editează o revistă al cărei ţel constă în reconsiderarea şi valorificarea moştenirii ideologice a mişcării legionare, dar şi un ziar în a cărei conducere se află foşti şefi şi activişti ai secţiei de presă a C.C. al P.C.R.

Vedeţi, "extremele" nu pregetă să se întâlnească şi să meargă în acelaşi pas, ţinând strâns aceeaşi armă. Cu care vor să lovească, să distrugă tânăra democraţie ce se înfiripă în România. Pentru că - din păcate, mulţi nu înţeleg, nu vor să priceapă sau le e mai comod să ignore acest lucru - fuziunea comunisto-legionarilor are drept obiectiv, doar în aparenţă, atacarea acelei puţin numeroase etnii, evreii. Ei vor distrugerea democraţiei, în general, şi (re)instaurarea unui regim totalitar, în care să poată dispune de toţi, după bunul lor plac, ca altădată. Ca în imperiile lui Stalin, Hitler, Mao, Ceauşescu, faţă de care ei nutresc un mare dor, o nepotolită nostalgie.

Dan Lăzărescu

DECESE

CU durere şi suferinţă, amintim că la 2 martie 1993 s-a împlinit un an de la decesul iubitului nostru NEGRU LAZĂR, soţ şi tată de o bunătate deosebită. Nobleţea sufletului său şi iubirea pentru noi nu o vom uita niciodată. Ella, Jean şi Marius Negru.

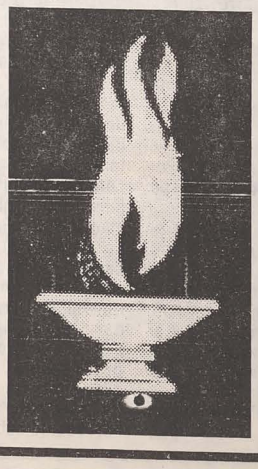

CU aceeaşi durere în suflet reamintim că au trecut zece ani de când dragul nostru NATTAN SOLOMON din Galaţi a rămas o scumpă amintire. Odihnească-se în pace! Soţia şi familia.

Ziua rezistenţei în faţa tiraniei

Pentru ca poporul nostru şi umanitatea să nu uite vreodată eroismul celor care au preferat o moarte demnă unei agonii sau unei morţi cu capul plecat, reproducem mai jos din textul rezoluţiei asupra „Zilei comemorării", adoptat la cea de-a treia Adunare Generală a Congresului Mondial Evreiesc, în 1953. „Congresul Mondial Evreiesc menţionează că a 27-a zi a lunii Nisan a fost aleasă ca zi destinată comemorării acestui eveniment al istoriei poporului evreu, precum şi ca zi a rezistenţei tuturor evreilor din Europa în faţa tiraniei naziste...".

Rezistenţa evreiască a cucerit, în ultima vreme, drept de cetăţenie. Prea mult timp i s-a subestimat importanţa. Ea ocupă, încet-încet, locul ce-i revine. Simbolul ei este revolta Ghetoului din Varşovia, care aparţine istoriei, intră în legendă, reprezintă momentul de vârf al rezistenţei evreieşti împotriva nazismului, rezistenţă individuală sau colectivă, organizată sau spontană. În 1943, „opera" nazistă de exterminare a evreilor atinsese apogeul. În Polonia, cvasiizolaţi de lumea exterioară, evreii s-au organizat, iniţiind o luptă inegală, fără a primi, din păcate, ajutorul scontat şi pe care Rezistenţa poloneză ar fi trebuit să-l dea, ţinând seama că era o cauză comună: lupta contra ocupanţilor.

În Ghetoul din Varşovia, sute de mii de evrei fuseseră închişi înainte de a fi deportaţi spre lagărele morţii. La începutul anului 1943, rămăseseră aproximativ 50 000. Printre ei erau bătrâni, copii, dar şi militanţi sionişti, bundişti, care s-au grupat în rândurile Organizaţiei Evreieşti de Luptă.

Procurându-şi, cu mari greutăţi, arme artizanale şi fabricând *ad hoc* „cocteiluri Molotov", ei se pregăteau să înfrunte puternica armată germană.

În ianuarie 1943, a avut loc o primă ciocnire. A fost o surpriză pentru SS-iştii şi pentru colaboraţioniştii lor faptul de a fi fost atacaţi de grupuri de evrei înarmaţi. Au trebuit să se retragă.

Adevărata bătălie a început la 19 aprilie 1943, în prima seară de Seder. Curajul şi voinţa de răzbunare a morţii nenumăratelor victime au compensat puţinătatea armelor.

În acea primăvară a lui 1943, combatanţii evrei din Ghetoul Varşoviei au scris una dintre cele mai impresionante pagini din marea Carte a Eroismului Evreiesc.

Astăzi, un monument se înalţă în inima Varşoviei, unde altădată existase ghetoul.

În Israel, două kibuţuri au fost înfiinţate de supravieţuitorii foşti luptători: „Yad Mordechai", dedicat memoriei tânărului comandant al Organizaţiei Evreieşti de Luptă, Mordechai Anielewicz, unde a fost reconstituit bunkerul de pe strada Mila şi „Lohaméi Hagetaóth" („Luptătorii ghetoului"), unde se află un muzeu şi o machetă a ghetoului.

Gideon Hausner, care a fost procurorul procesului de la Ierusalim al lui Adolf Eichmann, a adus un omagiu luptătorilor ghetoului, declarând: „Un pumn de tineri evrei au modificat cursul istoriei {...} Erau puţin numeroşi... Dar ei sunt cei care au făcut istoria. Ei şi nu duşmanii lor naziţi {...} Ei au intrat în istoria umanităţii ca simbol al luptătorilor pentru libertate, exemplu de curaj, imbold la lupta omului pentru demnitatea sa..."

În martie 1942, Mordechai Tenenbaum, unul dintre conducătorii mişcării de tineret „Hehalutz-Dror", a sosit la Varşovia, venind din Vilna. El a încercat să convingă conducătorii diferitelor organizaţii evreieşti că ghetoul şi masacrarea evreilor din Vilna sunt un episod al unei politici de exterminare totală a evreilor şi nu o acţiune limitată asupra teritoriilor din est. În consecinţă, a fost creat un Bloc Antifascist de Luptă, care a editat şi o gazetă, „Der Ruf" („Chemarea"), în idiş, prin intermediul căreia locuitorilor Ghetoului din Varşovia li se cerea să se pregătească de luptă. În urma arestărilor din iunie 1942, Blocul a încetat să existe. O lună mai târziu, a fost creată Organizaţia Evreiască de Luptă. Comandamentul ei era compus din: Mordechai Anielewicz, Itzhak Zukerman, Marek Edelmann, Hersch Berlinski, Johanan Morgenstern, Michel Rosenfeld... Experienţa primului şi a celui de-al doilea val de deportări în lagărele morţii (13 septembrie 1942 şi 18 ianuarie 1943) a convins evreii din ghetou că doar lupta îi poate face pe nazişti să dea înapoi. Dimpotrivă, supunerea îi va duce pe evrei la o moarte imediată.

Pentru a împiedica revolta, la 19 aprilie, ora 3 dimineaţa, batalioane ale trupelor SS, ale Gestapoului, ale poliţiilor germană şi poloneză, soldaţi ai Wehrmacht-ului, jandarmi şi soldaţi de la lagărul din Trawniki au venit la Varşovia, încercuind ghetoul. La 6 dimineaţa, detaşamente germane de blindate, de cavalerie, geniştii, plus două mii de soldaţi şi ofiţeri, sub comanda lui von Sammern, au intrat prin cele două părţi ale ghetoului central. Luptătorii evrei au deschis focul, tras cu o precizie care a determinat unităţile armatei germane să se retragă. După

■ **După declaraţia lui Franz Konrad, gestapovist din Varşovia, făcută în faţa poliţiei militare, la 2 ianuarie 1946, această fotografie reprezintă cinci evrei înaintea execuţiei lor, după înfrângerea răscoalei din Ghetoul din Varşovia**

eşecul operaţiunilor militare conduse de von Sammern, acestea au fost reluate de generalul Jürgen Stroop, care spera că ghetoul va fi lichidat în trei zile. Luptele au durat, însă, 28 de zile şi chiar mai mult. Pentru prima dată, armata germană a utilizat substanţe axfixiante. Apoi, s-a dat foc caselor evreieşti din ghetou. La 23 aprilie, comandantul Mordechai Anielewicz, într-o scrisoare adresată lui Itzhak Zukerman, care se afla în „zona ariană" a oraşului, făcea un rezumat al primelor zile ale revoltei şi scria, printre altele: „Mi se pare că se petrec lucruri extraordinare. Succesul luptei depăşeşte visurile cele mai cutezătoare". Dar rezistenţa disperată devenea din ce în ce mai ineficientă, din cauza lipsei armelor. La 8 mai, bunkerul comandamentului O.E.L., din strada Mila 18, a fost distrus şi majoritatea combatanţilor au fost ucişi ori s-au sinucis. La 10 mai, incendiul se stinsese, dar bombele explodau încă. Rezistenţa se menţinea. Trăiau încă oameni în ascunzători subterane. SS-iştii treceau printre ruine, căutând evrei. La 16 mai, orele 21 şi 15 minute, Stroop terminase „Marea sa Acţiune", prin aruncarea în aer a Sinagogii Mari din strada Tlomackie, monument arhitectural preţios, datând din 1871, şi rezumase astfel raportul său: „Nu mai există cartier evreiesc la Varşovia".

Lupta eroică şi tragică a combatanţilor Ghetoului din Varşovia a stârnit admiraţia şi a impresionat lumea întreagă; ea a avut, totodată, o mare influenţă asupra evoluţiei rezistenţei armate antifasciste din restul Poloniei, asupra ghetourilor existente încă şi asupra lagărelor de exterminare.

„Viitorul aparţine celor care, în mijlocul unui ocean de baricade, deschid calea unei vieţi noi pentru umanitate cu flamura inimilor lor", scria Mordechai Anielewicz.

Aceste cuvinte nobile capătă o rezonanţă specială în aceste vremuri de resuscitare a nazismului, când emuli ai lui Hitler, prin mijloace de speculare a conjuncturii economico-sociale, încearcă, din nou, să impună lumii teroarea, ororile războiului, să promoveze rasismul, antisemitismul, xenofobia.

Astăzi, însă, la 50 de ani de la revolta Ghetoului din Varşovia, Statul Israel există. Suntem în situaţia de a da riposta cuvenită neonazismului. Şi, de astă dată, nu mai suntem singuri. Lupta noastră este, în aceeaşi măsură, a tuturor forţelor democratice din lume.

(După „*Revolta Ghetoului din Varşovia*"; dosar de materiale documentare alcătuit de Adam Raysky; broşură publicată de Secţia franceză a Congresului Mondial Evreiesc, Paris, 1988).

Ultima scrisoare a lui Mordechai Anielewicz

„Ceea ce am izbutit să trăim nu poate fi povestit în cuvinte şi depăşeşte visurile noastre cele mai îndrăzneţe. Nemţii s-au retras de două ori din ghetou. Unul dintre grupurile noastre a rezistat 40 de minute şi un altul peste şase ore. O mină a explodat şi multe grupuri ale noastre au atacat trupele germane care fugeau. Pierderile noastre de vieţi omeneşti sunt uşoare şi aceasta este egal cu o reuşită. Yehiel a căzut ca un erou, cu mitraliera în mână. Simt că se petrec lucruri însemnate, că ceea ce îndrăznim noi să facem este de mare valoare.

Începând de azi, trecem la lupta de partizani. În această noapte, ies trei grupuri care au două ţinte: să patruleze şi să găsească arme. Avem nevoie urgentă de grenade, de puşti, de mitraliere şi explozive. Nu vă pot descrie în ce condiţii trăiesc evreii din ghetou. Numai puţini vor reuşi să supravieţuiască. Alţii vor pieri, mai devreme sau mai târziu. Lupta lor e pecetluită. Din cauza lipsei de aer, nu se poate aprinde măcar o lumânare în ascunzătorile unde se află mii de evrei.

La radioul nostru am ascultat un minunat reportaj al postului „Schweit", relatând despre lupta noastră. Faptul că se vorbeşte de noi în afara ghetoului ne dă curaj.

Fiţi pe pace, prieteni! Poate ne vom revedea!

Visul vieţii mele e realizat. Autoapărarea ghetoului este o realitate. Rezistenţa evreiască armată şi răzbunarea se materializează. Sunt martor al extraordinarei lupte a eroilor evrei". **(23 aprilie 1943)**

„Fiecare casă să devină o fortăreaţă"

(Urmare din pag. I)

constituită mai ales din tineretul organizaţiilor sioniste:Hehalutz, Haşomer Haţair, Poalei Zion, Zeirei-Zion (Mapai), Dror, Hanoar Hazion şi Bnei Akiba. Pe lângă Z.O.B. mai existau Uniunea Militară Evreiască (Z.Z.W.) şi câteva grupuri independente. Răscoala din Ghetoul varşovian a fost condusă de Mordechai Anielewicz, comandantul Z.O.B. În amintirea lui un kibuţ din Neghev a fost numit, mai târziu, „Yad Mordechai" (la 10 km de Aşkelon – *n.trad.*).

Naziştii hotărâseră să atace ghetoul şi să-l distrugă. Ei voiau să poată raporta înfrângerea răscoalei la 20 aprilie, ziua de naştere a lui Hitler. La 19 aprilie 1943, Erev Pesah, SS a invadat ghetoul cu mai multe tunuri şi vehicule blindate pentru a extermina populaţia şi a distruge cartierul. Cu toată utilizarea sistematică de către germani a artileriei şi aruncătoarelor de flăcări, în atacuri desfăşurate de la bloc la bloc, apărătorii ghetoului au rezistat cinci săptămâni. Rezistenţa a continuat cât timp au mai fost în viaţă destui apărători. Luptătorii ghetoului erau pregătiţi să moară, dar nu acceptau să se lase măcelăriţi. Aşa cum biblicul Samson şi-a jertfit viaţa spunând: „Moară sufletul meu împreună cu filistenii", pentru a-i trage în moarte şi pe duşmanii lui, şi-au dat şi ei viaţa. În cursul răscoalei, au fost ucişi 7 000 de evrei; mulţi dintre aceştia au ars în buncărele subterane. În spiritul sărbătorii de Pesah, sărbătoare a libertăţii, evreii Ghetoului de la Varşovia au dus o luptă eroică. Nu există nici o îndoială că, dintre toate sărbătorile calendarului evreiesc, Pesah se adresa cel mai direct deţinuţilor din ghetouri şi din lagărele de exterminare. Fiecare vedea paralela între Faraon şi Hitler, fiecare era întărit de istoria eliberării din robie şi a ieşirii din Egipt, în speranţa că evreii ca popor – dacă nu şi ca indivizi – vor supravieţui lui Hitler şi naziştilor şi, precum strămoşii lor din Egipt, vor ieşi „de la robie la libertate".

Ghetoul, înconjurat şi izolat din toate părţile, nu avea de la început nici o speranţă de a fi victorios în această luptă inegală, dar răscoala a arătat că nici îndelungata teroare nazistă, nici indiferenţa mediului polonez nu au putut distruge spiritul de luptă al tineretului evreu. În el se exprimau atât disperarea, cât şi credinţa în oamenii şi viitorul poporului evreu. Ca şi curajul luptătorilor de la Massada, eroismul luptătorilor ghetoului a căpătat un caracter profund simbolic pentru rămăşiţele evreimii poloneze şi pentru totalitatea poporului evreu.

Scrisoare din Eretz Israel, publicată la Grenoble în buletinul clandestin al Organizaţiei Evreieşti „Poale Ţion"

Am primit scrisoarea voastră din 29 martie. Vă mulţumim pentru precizările făcute.

Paralel cu această scrisoare, vă trimitem o telegramă pe care tocmai am primit-o de la cei mai buni prieteni din Polonia. Informaţia ne-a parvenit pe căi foarte sigure şi nu există îndoială asupra autenticităţii ei. Numele ne sunt bine cunoscute; din nefericire, lipseşte numele atât de drag nou – *Schakhne* ; credem că aceasta înseamnă că nu se mai află printre cei vii sau că a fost prins de bandiţii hitlerişti, ceea ce echivalează cu moartea.

Desigur, e o supoziţie, numai să nu fie confirmată!

Conţinutul telegramei e următorul: „Cu armele în mâini, luptăm pentru viaţa şi onoarea puţinilor supravieţuitori ai masei evreieşti. Este greu să se procure arme, să se salveze copiii şi grupul activ, dar aşteptăm curând ajutor. Salutul nostru de luptă muncitorilor evrei din Eretz Israel şi din întreaga lume".

Telegrama a sosit pe numele lui H. Zeroubavel. Am făcut-o imediat publică prin intermediul presei şi prin afişe lipite în toată ţara. Am trimis, de asemenea, telegrame în străinătate: în America, Anglia, Elveţia etc... Informaţia a avut un mare răsunet. Este singura sursă directă care confirmă veştile privitoare la rezistenţa evreilor din ghetourile Poloniei.

La sugestia noastră, „Histadrut"-ul a lansat o colectă pentru ajutorarea combatanţilor. Apelul a fost primit cu entuziasm de muncitorii din Eretz Israel, şi au fost strânse sume importante.

Pe aceeaşi cale prin care ne-a parvenit telegrama, am trimis, totodată, un răspuns, anunţându-i că facem tot ce putem pentru a-i ajuta. Au nevoie de binecuvântarea noastră în lupta lor; dar cine ştie dacă răspunsul îi va găsi în viaţă? E o luptă glorioasă – din nefericire, nu o luptă de la egal la egal.

Suntem siguri că ecoul ei va pătrunde nu numai până la noi, în Eretz Israel, ci şi în ţările unde trăiesc şi luptă mase evreieşti.

Tel-Aviv, 20 mai 1943

50 de ani de la răscoala din Ghetoul Varşoviei

(Urmare din pag. I)

martirul cel sfânt, absent din această lume şi pierdut cu privirile sale cele din urmă în zările lumii de apoi – într-un Ghibor – într-un erou, care, tocmai pentru că ştie că forţa brutală trebuie să înceteze a reglementa raporturile dintre oameni şi noroade, tocmai pentru că poartă în lume Cartea cea sublimă a păcii, tocmai de aceea luptă, şi învinge, împotriva acelora care au vrut să-l sugrume, să-i amuţească glasul, să-i nege dreptul la viaţă.

Învăţătura Ghetoului Varşoviei a dat roade. Suntem prea aproape spre a avea perspectiva istorică a uriaşelor sale efecte morale şi materiale, nu numai asupra itinerarului nostru istoric, ci şi asupra demnităţii noastre umane.

Martirii au devenit eroi. Ei nu mai acceptă mila şi au câştigat, în schimb, respectul.

Aceasta este învăţătura pe care au lăsat-o cei care au murit în Ghetoul Varşoviei, a căror amintire va fi în veci binecuvântată.

"SECOLUL XX" UN NUMĂR DESPRE ISRAEL

Din iniţiativa Ambasadei Statului Israel la Bucureşti şi a Uniunii Scriitorilor din România, vineri 19 februarie a.c., a avut loc, la Casa Vernescu a Uniunii Scriitorilor, lansarea numerelor 346-347-348 ale revistei "Secolul XX" consacrate în întregime prezentării culturii şi civilizaţiei israeliene.

Au fost prezenţi la această manifestare literară personalităţi ale vieţii culturale şi ştiinţifice româneşti.

Au luat parte conducători ai Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România.

Au participat membri ai Ambasadei Israelului la Bucureşti.

Despre bogata istorie a culturii poporului evreu şi realizările contemporane în acest domeniu au vorbit Excelenţa Sa dl Avshalom Meghidon, ambasadorul Statului Israel la Bucureşti şi dna Lili Hahami, consilier cultural al ambasadei.

Secolul20

În cuvântul lor, dl Ştefan Augustin Doinaş, redactor şef al revistei "Secolul XX" şi dna Alina Ledeanu, redactor responsabil al acestui reuşit număr multiplu, au subliniat importanţa contribuţiei evreieşti la progresul civilizaţiei umane şi minunatele înfăptuiri ale poporului evreu în munca de reclădire a Statului Israel modern, mulţumind apoi Ministerului Afacerilor Externe de la Ierusalim, Ambasadei Israelului la Bucureşti şi redacţiei revistei "Ariel", pentru sprijinul acordat în elaborarea acestor numere dedicate culturii şi spiritualităţii israeliene. În paginile revistei sunt prezentate probleme privind istoria, sociologia, literatura israeliană, iudaismul în contextul istoriei religiilor, impactul realităţilor statului evreu în conştiinţa universală şi, desigur, mărturii româneşti, de-a lungul timpului, despre Israelul antic şi modern.

- Sfidând Holocaustul -

Un sprijin diplomatic

de Aba Gefen

Perseverent om al meditaţiei, dr. Gefen şi-a acordat gândirea cu secolul său. Puterea morală şi fermitatea lui au permis supravieţuirea fratelui său, a altor evrei aflaţi în pericol, a lui însuşi. Personalitatea sa i-a atras pe alţii spre sine în calitate de conducător, iar bunul simţ şi sensibilitatea l-au ajutat să realizeze dificila Alia a evreilor din însângerata Europă spre Eretz Israel.

Scriind cu vigoare, dr. Gefen construieşte un pod dinspre acele timpuri ale războiului şi Holocaustului înspre prezent - nesigur cum ştie că este - pentru cititor. Evrei şi neevrei vor simţi chinurile victimelor şi vor afla despre arzătoarea lor dorinţă de a fi salvaţi. El arată cum pentru prea mulţi eliberarea nu a venit sau a venit prea târziu.

Ca diplomat în serviciul ţării sale, Aba Gefen a fost în contact cu diverse alte ţări, unele a căror proprie istorie a inclus persecutarea şi uciderea evreilor. Pentru evreii întâlniţi în misiunile lui el a reprezentat speranţele şi mândria lor pentru realizările Israelului. Neevreilor, pentru care a fost ambasadorul unui stat suveran, le-a câştigat respectul, le-a dat sfaturi valoroase, sporind prilejurile de bună înţelegere şi pace.

În această naraţiune, relatare a vieţii unui om şi a poporului evreu, descoperim tragedia şi triumful amândurora. Aba Gefen a sfidat Holocaustul şi astfel a înălţat capacitatea noastră de înţelegere a locului său în istorie.

Dr. Nathan Kravetz
Editor

■ Spiru Haret şi David Emmanuel (medalie jubilară)

DAVID EMMANUEL

părintele matematicii româneşti

Nimic nu-l caracterizează mai bine pe acela care a fost marele profesor David Emmanuel, decât cuvintele distinsului matematician Simion Stoilov: "El a pus temelia şcolii noastre matematice, aşezând pe baze solide şi viguroase gândirea ştiinţifică şi activitatea creatoare". (Opera şi activitatea lui David Emmanuel, Editura Academiei, Bucureşti, 1955, p.7). Şi adaugă: "Căci David Emmanuel a fost pentru ştiinţa din patria noastră nu numai un premergător şi un deschizător de drumuri; el a fost şi rămâne, mai ales, un mare şi rodnic înfăptuitor. Prin munca sa inteligentă, continuă, perseverentă, dusă timp de mai bine de jumătate de veac, *David Emmanuel a creat în această ţară premisele indispensabile pentru dezvoltarea ştiinţelor matematice, teoretice şi aplicate*". Pe bună dreptate, David Emmanuel a fost numit "părintele şcolii matematice româneşti".

Născut la 31 ianuarie 1854, la Bucureşti, cel care va fi marele matematician David Emmanuel provenea dintr-o familie de evrei săraci, tatăl său fiind meseriaş tâmplar. La şapte ani, începe să frecventeze clasele primare la Ploieşti, unde familia sa se mutase. Termină cu brio cele patru clase primare, obţinând note maxime la toate materiile, ceea ce face ca, începând din anul 1865, să fie admis la Liceul "Gh. Lazăr" din Bucureşti, după ce la alte licee fusese refuzat "din lipsă de locuri". Cursul superior al liceului îl urmează tot în Capitală, la "Gh. Şincai", în toţi aceşti şapte ani de învăţământ secundar întreţinându-se singur, din meditaţii, reuşind chiar să facă mici economii. Astfel încât, după trecerea bacalaureatului, pleacă la Paris, spre a urma cursurile Facultăţii de matematică din capitala Franţei. Petrece aici şase ani, timp în care obţine atât licenţa, cât şi titlul de doctor în matematică. Precizăm că, în afară de cursurile de matematică, David Emmanuel a studiat şi la "École Pratique de Hautes Études".

Deci, la 5 iulie 1879, în faţa unui juriu format din profesorii Puiseux, Briot şi Bouquet, David Emmanuel îşi susţine teza de doctorat cu subiectul *Étude des intégrales abéliennes de troisième espèce" ("Studiul integralelor abeliene de speţa a treia")*, obţinând titlul de doctor în matematică de la Sorbona.

Întors în ţară, este angajat profesor de matematică la Liceul "Sf. Gheorghe" din Bucureşti, pentru ca, în chiar anul următor, 1890, să funcţioneze ca profesor suplinitor la catedra de algebră şi geometrie analitică a Facultăţii de Ştiinţe din Bucureşti. Şi numai peste un an, în 1891, îl găsim profesor de matematică la Şcoala Specială de Artilerie şi Geniu, unde predă algebra şi calculul infinitesimal. Simultan, ţine cursuri la Şcoala de Poduri şi Şosele - actualul Institut Politehnic - unde predă lecţii de trigonometrie, algebră şi geometrie analitică.

Pare surprinzător, dar numai la 28 de ani, în 1882, devine profesor titular la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti, la catedra de algebră superioară şi teoria funcţiilor - catedră creată atunci şi pe care o deţine până în anul 1929, când se pensionează, în vârstă de 75 de ani. Predă, simultan, din 1882, cursul de calcul diferenţial şi integral, la Şcoala Specială de Artilerie şi Geniu. Tot în acel timp, ţine un curs de teoria grupurilor şi teoria lui Galois la Şcoala Normală Superioară din Bucureşti. Cu observaţia că în acea epocă teoria lui Galois, ca şi teoria grupurilor erau subiecte deosebit de moderne.

Activitatea lui David Emmanuel este axată pe Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti. Tocmai de aceea, începând cu anul 1885, face parte din toate comisiile anuale pentru examinarea la admiterea în această facultate.

Munca la catedră se împletea tot timpul cu o largă activitate ştiinţifică şi de informare. Ţine conferinţe la Şcoala Normală Superioară şi publică studii originale.

Începutul noului secol îl găseşte slăbit de munca intensă depusă, astfel încât, în anul universitar 1905-1906, este nevoit să intre în concediu datorită unei boli. Dar anul următor, 1907, este sărbătorit, pentru 25 de ani de profesorat. Faptul că este omagiat împreună cu Spiru Haret, reformatorul învăţământului din România, arată marele prestigiu de care se bucura David Emmanuel. Festivitatea a fost organizată de Facultatea de Ştiinţe a Universităţii din Bucureşti, împreună cu Şcoala de Poduri şi Şosele şi Şcoala de Artilerie. Cu această ocazie, tocmai spre a sublinia importanţa celor sărbătoriţi, se bate o medalie comemorativă, purtând chipurile lor. "Gazeta matematică" publică un număr festiv închinat celor doi savanţi.

În lunga sa carieră didactică şi

ştiinţifică, David Emmanuel a format numeroşi matematicieni, care au ilustrat ştiinţa românească: D.V. Ionescu, distins specialist în analiză numerică, Al. Myller, creatorul Seminarului matematic din Iaşi, Petre Sergescu, care avea să se ocupe ulterior de istoria matematicii, Dan Barbilian = Ion Barbu şi mulţi alţii.

Aceşti savanţi nu l-au uitat pe maestrul lor. În 1931, P. Sergescu publică un articol omagial, în "Bull. math. de la Soc. roum. des Sc." (vol. 32 (2), p. 206), dedicat cincantenarului ştiinţific al lui David Emmanuel. Pentru ca, după 10 ani, în "Mathematica" de la Timişoara (vol. XVII), să publice un nou articol: "Le professeur David Emmanuel".

Dar elogiul marelui savant care a fost David Emmanuel a început cu mult mai devreme.

Duminică 15 decembrie 1920, are loc o astfel de omagiere la care iau cuvântul matematicianul Al. Myller, ing. Ion Ionescu, unul din stâlpii "Gazetei Matematice", prof. univ. Dragomir Hurmuzescu, deschizător de drumuri în electronica românească, ing. A.S. Ioachimescu, E.A. Pangrati, care scrie despre David Emmanuel articolul omagial "Un înţelept".

Separat, prof. Al. Myller, în "Studii şi Cercetări Ştiinţifice", Academia Română, Filiala Iaşi, 1950, fasc. 2, pag. XLVIII-LII, publică studiul "Prof. D. Emmanuel. Rolul lui în dezvoltarea ştiinţelor matematice în România".

Ultimul an la catedră, la Universitatea din Bucureşti, al marelui profesor a fost 1927-28. În 1929, împlineşte 45 de ani de profesorat la Şcoala de Poduri şi Şosele. Este preşedintele de onoare al primului Congres al matematicienilor români, congres ce se desfăşoara la Cluj. La 15 decembrie al aceluiaşi an, este sărbătorit pentru împlinirea a 50 de ani de la susţinerea tezei sale de doctorat şi a 48 de ani de profesorat la Facultatea de Ştiinţe din Bucureşti. La 25 mai 1936, este ales membru de onoare al Academiei Române.

Se stinge din viaţă la 4 februarie 1941, la frumoasa vârstă de 87 de ani.

David Emmanuel şi-a închinat puterea sa de muncă formării de matematicieni români. Şi credem că nimic nu rezumă mai frumos activitatea sa ca cele cuvinte pe care le scrie marele savant Simion Stoilov, omagiindu-l: "Dacă David Emmanuel ar putea vedea, azi, roadele muncii sale de pionier, dacă ar putea privi la tinerii noştri matematicieni de azi, le-ar surâde cu blândeţe şi mulţumire, expresie a dragostei sale părinteşti. Căci David Emmanuel a crezut de la început în posibilităţile spirituale ale acestui tineret, iar prin munca închinată pregătirii lui, el a visat să-i dea putinţa deplină a afirmării şi valorificării acestor posibilităţi".

Într-adevăr, şcoala matematică românească de azi s-a constituit şi prin efortul esenţial al acestui mare profesor, savant şi patriot care a fost David Emmanuel.

Edmond Nicolau

Pesah în Transnistria

...Şi a venit primăvara pe Pământ. Zăpada se topeşte şi pârâiaşe murdare se scurg pe ulicioarele strâmbe ale ghetoului, alergând spre râul din vale, acoperit de stuf. Râul se revarsă peste maluri şi inundă puntea dinspre cărarea care urcă la hambarele fermei, unde am muncit iarna întreagă pentru un pumn de mazăre stricată pe zi.

Câmpiile sunt golaşe, acoperite ici-colo de mici pete de zăpadă, care se topesc văzând cu ochii. A venit primăvara pe Pământ. A venit şi în ghetou, deşi noi am crezut că iarna nu se va sfârşi decât odată cu calvarul nostru. Nu, natura nu ţine seama de nimic şi de nimeni, nu este sentimentală, îşi urmează cursul, indiferent de evenimentele ce implică soarta a milioane de oameni.

În jur, înverzesc câmpiile, iar cerul e de un albastru ameţitor. Cârduri de cocori zboară în rânduri drepte, se întorc din ţările calde la vechile lor cuiburi. Dar albastrul cerului e brăzdat şi de cârduri de păsări de pradă, cu cruci negre pe aripile lor. Ele întrec în zbor cârdurile de cocori şi zboară mai departe, spre răsărit, cu pântecele pline de bombe. Da, păsările călătoare se întorc la cuiburile lor şi nimeni nu le împiedică, dar cu ce am păcătuit noi, oare, că nu avem voie să ne întoarcem la cuiburile noastre? Sau poate că nici n-am avut cuiburi ale noastre vreodată şi totul nu este decât o iluzie, un vis? Şi chiar dacă le-am avut, se poate zbura spre ele cu aripile frânte? De zburat, puteam numai pe aripile gândului.

În fiecare dimineaţă, unchiul Ioil cobora pe poteca mlăştinoasă spre râu. Stătea şi se uita ca vrăjit peste câmpiile din jur, respirând adânc, cu plămânii săi bolnavi, aburul ce fumega din pământul trezit la viaţă. Stătea pironit şi privea, chinuit, poate, de gândul îngrozitor că nu mai are mult de trăit şi că va lăsa în voia soartei, în aceste vremuri de restrişte, pe cele două fiinţe iubite, pe Perală şi pe micuţa Reizală. Îşi îndrepta apoi privirea spre cer, urmărind cârdurile de cocori până se pierdeau în zare, pe urmă lăsa capul în jos şi-şi privea picioarele mari, înghesuite în nişte galoşi cârpiţi, dăruiţi de Nisen Hahamul. Iar când soarele începea să încălzească mai bine, îşi scotea surtucul, apoi cămaşa peticită şi începea s-o despăducheze...

Ţipke, brutăreasa, aducea aproape în fiecare zi un codru de pâine de orz: "Luaţi, luaţi, e pentru Reizală, oameni buni au grijă de copii". Mama îşi cobora privirea, iar mătuşa Perală lua pâinea oftând, rupea un coltuc, îl dădea fetiţei, ştergându-şi pe furiş o lacrimă.

Tata îmbătrânise de tot, cu greu suporta foamea şi frigul. Avea faţa suptă, barba încărunţită, iar privirea stinsă era a unui om resemnat şi condamnat. După rugăciunea de dimineaţă, muia o turtă de mazăre în apă şi o mesteca încet, uitându-se prin geam spre râu. Apoi, scotea din buzunar o hârtie mare, boţită, scrisă pe ambele părţi cu litere mici, înghesuite. Era lista celor din oraşelul nostru care muriseră în cele şase luni de când eram în ghetou.

- Mai du-te, omule, puţin afară - îl îmboldea mama. E primăvară, s-a încălzit!

- Ce să văd afară, marea noastră nenorocire?

- Du-te până la frate-tău, la Mordhe.

- La Mordhe? Tu nu ştii că, de când Dvoiră a rămas în şanţul de la marginea drumului, dincolo de Moghilev, iar jandarmii lui Antonescu nu l-au lăsat să se apropie de ea, parcă i s-a tulburat mintea? Dar, oricum, o să vină el mâine aici,la noi, împreună cu Menaşe melamedul, cu Nisen Hahamul, cu Şaiche birjarul, şi alţi câţiva; până şi Herşl "Apikoires" a trimis o vorbă că va veni. Se gândesc să facă ceva, e doar ajun de Pesah, măcar de nişte cartofi să putem face rost.

În cocioaba noastră de la marginea ghetoului, s-au strâns câţiva evrei din oraşelul nostru care au supravieţuit teribilei ierni a anului 1941-1942. Printre ei - şi Şaiche birjarul. Era slab, prăpădit, cu spatele gârbovit. Din mândreţea lui de barbă nu rămăsese decât un smoc de păr încărunţit. Îl priveam pe Şaiche şi vedeam oraşelul, oraşelul nostru pierdut... Şaiche cel de altădată "trona" pe capra faetonului său hodorogit pe uliţa din faţa grădinii publice, iar unii buni de gură spuneau să, dacă Şaiche ar dispărea, ar trebui să i se ridice o statuie. Iar eu, cu mintea mea de copil, mă gândeam: cu toate lipsurile lui, merită chiar să i se ridice o statuie. E adevărat că era cam din topor, cam grosolan şi arţăgos, îi plăcea şi un "păhărel" în plus; avea însă o inimă de aur Şaiche. Era gata să dea cămaşa de pe el altuia mai nevoiaş ca dânsul. Şi apoi, era spaima huliganilor antisemiţi din orăţel, care se fereau din calea lui. Da, era cam grosolan Şaiche, aproape neştiutor de carte. De Iom Kipur, în sinagogă, înfăşurat în talit, se ruga împreună cu toţi evreii, ca bunul Dumnezeu să le dăruiască un an bun şi paşnic. Dar, cum cartea de rugăciune nu-i prea era de folos, intra în dialog direct cu Dumnezeu: "Riboinoi Şel Oilom! Tu, care prin bunătatea ta, procuri hrana cea de toate zilele tuturor vieţuitoarelor de pe Pământ, de la pasărea cerului până la om, înscrie-ne pe mine, pe Basia şi pe copilaşii noştri în Cartea vieţii. Dăruieşte tuturora un an bun cu parnusă. Şi încă ceva, Riboinoi Şel Oilom, poate că nu se cade... dar dacă mă rog pentru parnusă, apăi, trebuie să mă rog şi pentru căluţii mei...".

... 1942. Cu câteva zile înainte de Pesah, în căsuţa de la marginea ghetoului, s-au adunat câţiva evrei, să se sfătuiască cum să se asigure de nişte cartofi pentru sărbători şi, în general, cum să fie salvaţi copiii înfometaţi. Menaşe Melamedul, care "prezida", băiguci cu voce subţirică, ca un scâncet de copil:

- Ce facem, oameni buni?

- Las-că fac eu rost - se ridică Şaiche. Mâine în zori, mă voi duce dincolo - arată el cu degetul în direcţia satului ucrainean de dincolo de deal. Cunosc drumul, am mai fost pe acolo, că doar n-am să-mi las copiii să se stingă de foame; şi-am mai dat şi la alţii. Voi porni mâine în zori. Şi măcar de ar fi să crape Hitler cu banda lui împreună, vom avea nu numai cartofi, dar şi azimă de Pesah. Pregătiţi-mi un sac mare, ştiu eu ce am de făcut.

- Nu, oameni buni, nu! Mă duc eu în locul lui Şaiche - sări de la locul său Herşl "Apikoires". Şaiche are doi copii, iar eu pe nimeni. Ştiţi doar că pe Roza au omorât-o lângă Mihailovka pe drum, când am rămas în urma coloanei...

Herşl primise porecla de "Apikoires" (ateu), deoarece în viaţa lui n-a trecut pragul unei sinagogi şi lua în derâdere tot ce avea legătură cu credinţa şi tradiţia evreiască. Evreii din oraşel îl ocoleau.

Se stârni un vacarm: "Cum? Tu? Herşl Apikoires, de unde până unde?". Iar Şaiche se ridică, cu vădită intenţie de a-l înfrunta. Herşl îşi şterse sudoarea de pe faţa-i cadaverică şi continuă cu vocea răguşită:

- Oameni buni, lăsaţi-mă atunci să-l însoţesc pe Şaiche. Nu se va descurca singur. Şi vreau să vă spun, fraţi evrei, cu mîna pe inimă, că n-am fost niciodată un "Apikoires" adevărat. Făceam pe grozavul, ca să atrag atenţia asupra mea. Iar acum, în felul acesta vreau să-mi răscumpăr vina faţă de voi.

Se lăsă o tăcere grea. Primul a ieşit Herşl, apoi Şaiche. L-am urmat. Mi-a strâns mâna şi s-a uitat drept în ochii mei:

- Mai treci şi tu din când în când pe la mine, ştii, băieţii sunt încă mici şi singuri, Basia mea s-a prăpădit astă iarnă, a murit de tifos...

În zori, Şaiche şi cu Herşl au plecat, dar nu s-au mai întors... Azimă de Pesah, desigur, nu am avut, dar cartofi pentru o fiertură, îndeosebi pentru copii, da. A avut grijă Ţipke, prin mijloace cunoscute numai de dânsa, să introducă câte ceva de-ale gurii în ghetou.

Şi acum parcă aud vocea ei domoală: "Oameni buni au grijă de copii".

Leo Schadach

Trecutul mărturisit

Aşezată la răscruce de drumuri, de-a lungul istoriei sale multiseculare, Oradea a fost întotdeauna un loc de întâlnire a diferitelor culturi, civilizaţii, religii şi etnii. A fost acest oraş atât loc de judecată, cât şi citadelă vestită a umanismului, bastion de apărare al Apusului şi atelier spiritual de creaţie, renumit în toate centrele de cultură ale Europei. A fost denumită această localitate "Atena de pe malul Crişului", "Micul Paris", "Oraşul zilei de mâine", de la Janus Panponius până la Horváth Imre, de la Nicolaus Olahus până la Ana Blandiana, a dat nenumărate personalităţi marcante spiritualităţii universale.

Oradea a fost întotdeauna şi este un oraş al toleranţei, al înţelegerii, al respectului reciproc. Mărturia edilitară a acestei coexistenţe o găsim formulată în plin centrul oraşului: dacă ne oprim pentru câteva secunde în locul cel mai pitoresc al urbei, pe podul central al Crişului, putem semnala, pe o rază de aproximativ 200-250 m, existenţa a nu mai puţin de şapte locaşuri de rugăciune aparţinând diferitelor culte. Existenţa seculară a acestor clădiri, funcţionarea lor neîntreruptă, în ciuda tuturor vicisitudinilor timpului, a creat o spiritualitate specifică, o atitudine tolerantă.

Cu o singură excepţie: crimele horthyste din al doilea război mondial, bestialitatea care s-a manifestat atunci. Şi, oricât aş încerca să caut o motivaţie, oricum aş invoca influenţa împrejurărilor, faţă de realitatea dură a acestui eveniment, nu găsesc cuvinte de scuze. Chiar dacă sunt născut cu câţiva ani buni după săvârşirea acestor crime, chiar dacă aparţin unei generaţii care nu a cunoscut pe propria ei piele grozăviile unei conflagraţii mondiale, sunt perfect conştient de faptul că acele zile de iunie 1944 au constituit unul dintre cele mai ruşinoase momente din istoria acestor plaiuri. S-a încercat exterminarea colectivă, pe motive etnice, a unei comunităţi a cărei cultură este indisolubil legată de spiritualitatea acestui oraş, a unei comunităţi ai cărei fii au devenit personalităţi marcante ale culturii universale. Nu putem să nu citim cu emoţie versurile nemuritoare, de dragoste de patrie, ale lui Radnóti Miklós, scrise în timpul deportării, nu putem să nu avem remuşcări sufleteşti văzând picturile lui Leon Alex şi Tibor Ernö, exterminat şi el; nu putem să nu ne ruşinăm în faţa mesajului lui Simon Magda, scris în ajunul zilei de învagonare: "Rămâi cu bine, oraşul meu drag! Îţi doresc, din tot sufletul meu, să fii fericit. Şi să nu ne uiţi pe noi, copiii tăi, care până la moarte ţi-am fost credincioşi. Să fii fericit, dacă poţi - iar dacă poţi, să fii blestemat de Dumnezeu!".

Nu, dragă Simon Magda, noi nu putem uita. Renumitul poet maghiar József Attila - fiind şi el, după tată, de origine semi-român, semi-maghiar - în vestitul său poem ne-a învăţat: "Suficientă-i lupta / ca trecutul să fie mărturisit". Or, mărturisind trecutul, martirajul concetăţenilor noştri evrei trebuie să rămână în vecii vecilor în amintirea tuturor generaţiilor de orădeni care vor veni. Să aibă ca limbă maternă orice limbă, să se închine în faţa lui Dumnezeu după regulile celor mai felurite religii, suferinţele celor douăzeci de mii de compatrioţi deportaţi nu pot fi uitate de nici unul dintre noi, de nici unul dintre urmaşii noştri. Crima rămâne crimă şi după zece şi după treizeci şi după cincizeci de ani - iar criminalii rămân criminali în vecii vecilor. Păcatul lui Cain nu poate fi absolvit nicicum. El trebuie să fie nominalizat: uciderea fratelui tău e un păcat care nu poate fi uitat niciodată.

De aceea suntem noi datori, noi, copiii acestor meleaguri atât de încercate, să nu uităm. Să nu uităm nici deportările, nici exterminările, nici nedreptăţile făcute de cele mai variate regimuri totalitare instaurate pe spinarea noastră. Să nu uităm nici Auschwitz-ul, nici Gulag-ul, nici "Canalul"; să fim conştienţi că genocidul săvârşit de Hitler nu se deosebeşte cu nimic de genocidul săvârşit de Stalin; să descoperim că izvorul tuturor relelor se află în promovarea urii şi a dispreţului faţă de semenii tăi.

În iunie 1944, în preziua deportării, în semn de solidaritate cu cei încercaţi, la Oradea au fost trase clopotele tuturor bisericilor. Nu era mare lucru, nu a fost nimeni arestat din cauza acestei "răzvrătiri". Dar glasul acestor clopote a sunat mult timp în amintirea celor deportaţi - şi să sperăm că va suna şi în viitor pentru a atrage atenţia generaţiilor care vor veni.

Varga Gabor

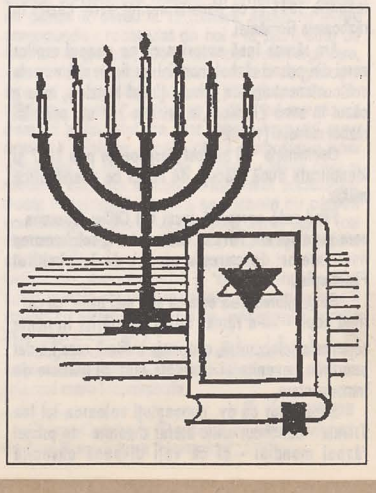

Comunicare şi cooperare

Recent, am avut ocazia să particip la Simpozionul "Etnicitatea în lumea contemporană - comunicare şi cooperare", organizat de către Centrul European de Studii în Probleme Etnice şi Comunicare Socială (CESPE-CS), sub auspiciile Academiei Române. A fost un fericit prilej pentru a vorbi despre specificul procesului de comunicare socială din două domenii pe care eu le cunosc mai bine: medicină şi învăţământ.

M-am bucurat să constat că opţiunea pentru dialog pe care am manifestat-o, conform unei convingeri susţinute de experienţa mea profesională, a fost acceptată de majoritatea participanţilor.

Generoase concepte, răvnite ţeluri ale omenirii întregi de secole, dar calea către ele înseamnă suferinţe, dileme şi, în acest dureros periplu, doar cunoaşterea şi iubirea de ceilalţi rămân ambiţioşilor care vor să ajungă mai aproape de ele.

Prin opţiune conştientă, am pornit către aceste două surse de nelinişte, dar şi de bucurie sufletească şi aşa am ajuns să caut leac pentru durerile trupului, lumină pentru frământările minţii.

Aceeaşi opţiune m-a determinat să fiu alături de CENTRUL EUROPEAN DE STUDII ÎN PROBLEME ETNICE ŞI COMUNICARE SOCIALĂ, condus de doamna Carmen Şeuleanu, centru care poate fi definit ca o "decantare" a unor căutate şi rafinate principii de existenţă interetnică în respectul valorilor spirituale fundamentale ale fiecărei identităţi etnice, principii create în această zonă geoculturală.

Sunt consacrate drept modele de exemplară convieţuire interetnică, stimulatoare în cursul existenţei lor, cu precădere Dobrogea, Bucovina, Maramureşul, Banatul. În nordul Moldovei, povestirile despre înţelepciunea rabinului de Buhuşi intrau deopotrivă în uzul românilor ca şi al evreilor. Care să fi fost cheia unei astfel de reuşite? Datele cuprinse în mai multe studii ne arată că s-a petrecut un fenomen extrem de interesant: cultura, valorile culturale s-au instituit drept autorităţi supreme, care dominau întreaga colectivitate, iar în baza unui impresionant "fair play" erau preluate de culturile-partener.

Şcolile şi asociaţiile culturale erau nu numai centre de conservare şi dezvoltare a propriei culturi, ci şi un mediu de asumare a culturii celuilalt.

Relaţiile strânse dintre intelectualii reprezentând diferite modalităţi culturale, obligaţia morală de a sprijini lupta celorlalţi pentru un mod de expresie, în toate timpurile, îşi găsesc în mod fericit exemplificarea nu numai în pagini ale unor celebre publicaţii, dar şi în cancelariile colegiilor şi chiar în pagini din istoria Academiei Române.

Ş C O A L A, de orice grad ar fi fost ea, era dominată de valori spirituale care excludeau izolarea şi propovăduiau apropierea de celălalt, dialogul, nu însă în dauna propriei identităţi.

Acesta a fost trecutul. Dar care sunt, oare, notele specifice ale prezentului? Voi lua un banal exemplu din profesia mea. Un tânăr medic este chemat să îngrijească pe fiul unui om dintr-o comunitate cu care ai săi sunt în conflict. Are de ales între viaţa copilului sau prejudecată. Trebuie să ştie cât mai mult despre bolnav, cât mai repede şi trebuie să poată să aibă sprijinul pacientului şi, mai ales, al familiei acestuia în lupta cu răul necruţător. Ura sau prejudecăţile trebuie să facă loc compasiunii şi spiritului de cooperare interumane. Timpul presează, iar colaborarea medicului cu părinţii copilului - care-i pot oferi date preţioase, indispensabile - este anevoioasă, din cauza unor idei preconceput absurde la membrii familiei pacientului. Soarta copilului e în pericol: medicul şi părinţii devin doar oameni şi luptă alături pentru a salva o viaţă. Prejudecăţile sunt abandonate în faţa pericolului. Copilul scapă, părinţii îi mulţumesc medicului, dar - încet - revin la prejudecăţile lor.

Lecţia a fost foarte aspră, dar eficientă.

Este un exemplu simplu luat de mine, ca medic, exemplu care arată cât de presan poate fi uneori o cooperare mai de adâncin între două modele comportamentale, în două universuri comunicaţionale; dar a apare o condiţie majoră: o astfel de coop rare - şi nu numai - nu poate funcţiona dec dacă ea este produsul unui lung şi conse vent mod de educare a ambelor părţi în *sensul* respectiv reciproc. Este nevoie, dec ca, sistematic, fiecare model cultural, con portamental etc. să fie persuadat să accep pluralismul, să accepte pe celălalt şi anum într-un raport de egalitate. Nimeni nu trebu lăsat să creadă că lui îi revine un loc m important decât celorlalţi; altfel, se pot repe experienţe ca aceea din care noi tocmai a ieşit şi consecinţele nu trebuie să vi le m reamintesc.

Iată de ce, în încheiere, voi pleda convingere nu pentru izolarea în microun versuri, frumoase, poate, nobile, poate, d prea îngereşti pentru omul zilelor noastre, pentru un sistem educaţional complex şi termen lung, orientat spre crearea un mediu de cunoaştere reciprocă, spre obi nerea unor modele ale individului comparab poate, cu performanţe renascentiste. aparenţă o utopie; în fond, o realitate pe ca o poţi regăsi în toate universităţi occidentale - studenţi şi profesori se exprin elegant şi fluent în câteva limbi, se simt la acasă la Madrid, la Copenhaga, la Tokio şi Boston, maşinile inteligente ale secolului reunesc într-o imensă sală de curs, ca apropie paralelele şi meridianele terestr reţelele de TV transcontinentale îi ajută facă oricând conversaţie, iar distanţa Buc reşti - New-York se parcurge într-un interv de timp doar cu puţin mai lung decât distanţ Bucureşti - Sighetul Marmaţiei.

O astfel de lume visa - cred - şi Leonardo da Vinci, iar noi nu trebuie să ratăm şansa de a ne integra în ea.

Voi încheia cu 3 paragrafe din jurământul unui medic, elaborat de Maimonide (Rambam, Rabi Moşe ben Maimon) - cu peste 800 de ani în urmă, aceasta în completarea exemplului pe . pe care l-am prezentat:

..."În inima mea voi pune iubirea de ştiinţă şi iubirea oricărei făpturi!

Departe de mine iubirea de necuvinte câştiguri şi iubirea de faimă, căci asemenea înclinaţii sunt contrare iubirii de adevăr şi iubirii făpturilor din lume!

Trupul şi sufletul meu să fie dârze pentru a fi oricând de folos celui sărman şi celui bogat, omului bun şi omului rău, prietenului şi duşmanului. În cel atins de boală să nu văd altceva decât omul!..."

Acad.N.Cajal

CESPE este o organizaţie ştiinţifică întemeiată sub auspiciile Academiei Române; ea îşi propune nu numai să facă studii teoretice, dar şi să profeseze terapia socială. Un astfel de demers a început anul trecut, când un grup de studenţi de diferite profesii şi origini etnice, (viitori profesori, economişti, geografi, greci, lipoveni, turci, români) au început o activitate sistematică de cunoaştere a elementelor mai importante ce definesc iudaismul, lucru ce se realizează cu sprijinul Federaţiei Comunităţilor Evreieşti din România. Pentru a-şi fundamenta mai solid programele de viitor, CESPE-CS organizează în fiecare an un simpozion anual, care reuneşte experţi din mai multe ţări europene, reprezentanţi ai deciziei politice şi ai celei administrative, cadre didactice, cercetători, reprezentanţi ai diferitelor discipline care pot contribui la mai buna înţelegere a problematicii minorităţilor.

Simpozionul de anul acesta, organizat de CESPE-CS (ECSEI-SC), reunind circa 25 de matrici spirituale din Europa centrală şi de est, a reuşit să ofere şansa unui dialog fertilizator între cercetători şi ziarişti, reprezentanţi ai deciziei, reprezentanţi ai unor organizaţii internaţionale: O.N.U., Comunităţile Europene, Consiliul Europei, responsabili cu problemele minorităţilor de pe lângă guvernele Ungariei, Republicii Moldova, României.

Atelierele din programul simpozionului care au atras atenţia unui mare număr de participanţi au fost :

- *MEDIA - producător sau reducător de conflicte etnice*
- *Sistemul educaţional - apt să creeze cooperare şi comunicare*
- *Lumea contemporană - semne şi interpretări*
- *Romii în percepţia celorlalţi*
- *Decizia politică şi administrativă în problematica minorităţilor*
- *Extremismul interetnic - surse şi terapii*

În cursul lucrărilor acestui atelier, ca şi în cursul dezbaterilor privind *Media-producător sau reducător de conflicte etnice,* au fost luate în discuţie şi fenomenul antisemitismului, sursele acestuia. Una dintre observaţiile care au întrunit adeziuni numeroase a fost aceea că lipsa de informaţie duce la promovarea şi proliferarea unor stereotipuri false, aberante, capabile să provoace crize de intoleranţă şi că este obligaţia tuturor instituţiilor sociale, dar mai ales a presei, să furnizeze informaţie exactă, autentică şi, poate, mai multă. Comunicările academice, într-un număr impresionant, au încercat abordări etnografice, filosofice, istorice, psihologice, sociologice, juridice etc.

Au participat cercetători din 7 centre universitare de prestigiu din România, de la Academia de Ştiinţe din Bulgaria, de la Universitatea Trace din Grecia, din Ungaria, filologi din Republica Moldova şi Ucraina.

Simpozionul a fost onorat de prezenţa doamnei Isile Gachet, de la Departamentul pentru Drepturile Omului şi Mijloace de Informare în Masă de pe lângă Parlamentul Europei, a domnului Joseph Voyaume, preşedintele Comisiei O.N.U. contra torturii, a domnului Emillio Hap, rezident pentru România al Comunităţiilor Europene.

Carmen Şeuleanu

Scrisori de la cititori

Stimate Dle Şef Rabin,
Eminenţă,

Subsemnatul ing. Octav Moscuna sunt plecat din Bucureşti din 1970.

În octombrie 1992, am fost în Bucureşti şi am vizitat Templul Coral, Sinagoga din str. Vasile Adamache şi Templul "Unirea Sfântă", în locaşui căruia se adăposteşte astăzi Muzeul Evreiesc.

Am fost foarte impresionat de tot ce am văzut, mai ales că sunt un mic colecţionar de diapozitive cu tematică iudaică (temple, sinagogi, obiecte de cult).

Monumentul Holocaustului din Curtea Templului Coral, precum şi piesele expuse la muzeu sunt opere de artă iudaică la nivelul celor ce am văzut în alte muzee evreieşti (Washington, Baltimore, Paris, New York, Praga, Viena etc). M-au impresionat, de asemenea, panourile de pe zidul curţii Templului Coral, cu numele victimelor pogromului legionar din ianuarie 1941 şi cu numele eroilor evrei căzuţi în războaiele României.

Am rămas însă surprins că pe panoul eroilor evrei din primul război mondial nu figurează numele sublocotenentului Ion Trivale (Iosef Netzler), care a căzut în zona Zimnicea,în primele zile ale primului război mondial (1916).

Osemintele lui au fost descoperite prin 1927 şi identificate după plăcuţa de metal ce poartă orice militar.

Fiind rudă apropiată (sunt fiul Otiliei Moscuna - sora soţiei lui Ion Trivale), am asistat la reînhumarea osemintelor în parcela eroilor de la cimitirul Filantropia.

Surprinderea mea este cu atât mai mare, cu cât - fiind copil - mi-a rămas adânc întipărită în minte ceremonia reînhumării, compania militară care i-a dat onorurile cuvenite şi sunetele muzicii militare de înmormântare.

Sunt sigur că dv. cunoaşteţi valoarea lui Ion Trivale - cunoscut critic literar dinainte de primul război mondial - şi că veţi dispune cuvenita completare a listei.

Vă rog să-mi confirmaţi primirea acestei scrisori şi, dacă se poate, să primesc o fotografie cu completarea respectivă.

Cu deosebit respect,
ING.OCTAV MOSCUNA
Reh.Shapira 2/18 - Naharia, Israel

Domnule redactor,

În urmă cu câteva săptămâni, am cumpărat de la un chioşc de ziare din Braşov "Revista Cultului Mozaic", în paginile căreia am găsit articole deosebit de interesante şi foarte atractive.

Mă simt dator să folosesc acest prilej pentru a vă ruga să prezentaţi, în numele meu şi al familiei mele, cele mai sincere urări de mult bine, multă sănătate şi multă fericire domnului Şef Rabin dr. Moses Rosen, familiei Eminenţei Sale, cât şi întregului colectiv redacţional al revistei, urarea ca Bunul Dumnezeu să-l păzească şi să-l înconjoare cu iubirea Lui pe Eminenţa Sa, în marea şi greaua misiune de părinte al întregii Federaţii Evreieşti din România, pentru un an 1993 rodnic şi cât mai interesante şi pline de farmec spiritual articole în paginile revistei.

Fiind de religie ortodoxă, am avut o deosebită bucurie şi surpriză de a găsi, în una din bisericile ortodoxe din Braşov, o carte intitulată: "Pelerinaj la Locurile Sfinte", de părintele Ioanichie Bălan.

Ţin să recunosc că port un deosebit respect istoriei zbuciumate a poporului evreu, aşa cum am reuşit să o citesc în Sfânta Biblie şi în alte materiale tipărite, cu conştiinţă cinstită, despre lupta ce o duce poporul israelian pentru supravieţuire şi înlăturarea asupritorilor, a celor ce îi sunt duşmani.

Regret că sunt asemenea probleme azi, când ar fi fost frumos ca tot mapamondul să trăiască în linişte şi pace.

Am aflat din paginile acestei reviste, cât şi din paginile cărţii, lucruri foarte interesante despre Sfintele Locuri din Israel, despre Sfinţii Părinţi Patriarhi mari ai poporului evreu, despre monumentele ce s-au ridicat pe toate locurile istorice religioase de pe cuprinsul ţării - Israel.

Cu regretul că nu pot să vizitez acum aceste locuri mă rezum la o călătorie spirituală. "Cu ochii închişi", pentru a admira şi trăi clipe intense de fericire şi bucurii, de reîntâlnire în Ierusalim - Oraşul Sfânt - cu Dumnezeu, sau în oraşele Betleem, Nazareth ori Muntele Sinai, cu marii dascăli şi conducători ai poporului ales.

Cu deosebită consideraţie,
CORNELIU SEREA
str.Codrul Cosminului nr.76
Braşov

Eminenţă,

Cu mult regret şi amărăciune, am ascultat la radio că aţi solicitat audienţă la Preşedintele României. Toţi românii sunt alături de Eminenţa Voastră.

Vocile pe care le auziţi ori faptele de care luaţi cunoştinţă nu reflectă adevărul!

Nici chiar în vremuri grele, românii nu au fost antisemiţi. Dimpotrivă, am fost şi vom fi prieteni buni cu toţi evreii, inclusiv cu cei care au părăsit România.

Vă rog, în numele poporului nostru, să ignoraţi pe cei ce sunt împotrivă.

Vă doresc multă sănătate, viaţă lungă şi putere de muncă.

Vă mulţumesc pentru binele făcut poporului român. Nu ne uitaţi!
IOAN L.NASEA
general maior (r)

Toronto, 23 decembrie 1992
Eminenţa Voastră,

Dintr-o emisiune radio în limba română - aci, în Toronto - am aflat de alegerea dv. în calitate de membru de onoare al Academiei Române.

Vă rog să primiţi călduroase felicitări pentru binemeritata recunoaştere a 45 de ani de frumoasă, utilă şi rodnică activitate, de înţeleaptă îmbinare a intereselor obştii păstorite cu acelea ale ţării de origine.

Iar pentru noi înşine - moment de rememorare a unor intense eforturi pentru menţinerea iudaismului acolo, în condiţii deosebit de vitrege, pentru îndrumarea emigrării aproape exclusiv spre Israel, pentru ajutorarea celor în nevoie.

La mulţi ani!
S.AL.BACHER

Editurii "Hasefer"

Zilele acestea, am cumpărat dintr-o librărie cartea dlui Moses Rosen "Eseuri biblice", pe care o consider valoroasă.

Fiind trecută şi adresa editurii, am scris această scrisoare dorind să vă întreb dacă nu aveţi posibilitatea să-mi trimiteţi poştal - ramburs - cevа cărţi editate de dv. Dacă se poate, trimiteţi-mi o listă de preferinţă în limba română, din domeniul religios, istoric, cultural. Deşi sunt creştin, doresc să cunosc mai bine şi alte religii, în cazul dv. cea mozaică, considerând că o asemenea cunoaştere oferă posibilitatea dialogului, a respectului, situaţii mai puţin probabile în cazul ignoranţei.

Vă mulţumesc anticipat,
DUMITRU BOBOESCU
str.G.Coşbuc 10 - Anina

Răspunsul Editurii "Hasefer"

Suntem bucuroşi că primim astfel de semnale din partea celor ce citesc cărţile Eminenţei Sale dr. Moses Rosen, apărute în Editura "Hasefer".

Interesul pe care aceste cărţi îl suscită dovedeşte înţelegere şi sinceră dorinţă de cunoaştere a culturii iudaice şi ne îndeamnă să perseverăm în munca de a da la tipar cărţi ce se dovedesc utile şi preţuite.

EDITURA "HASEFER"

Pe tărâmuri biblice

- Hebron -

Pânza albastră a Mediteranei a rămas de mult în urma noastră. După Ierusalim şi Bethleem, panglica cenuşie de beton ne invită la drum. Gonim către sud. Ora fiind matinală, cu o circulaţie foarte redusă, se apasă în voie pe accelerator şi media devine foarte uşor 100 de kilometri la oră. Ţinta călătoriei noastre este Hebronul. Parcurgem, probabil, acelaşi drum pe care Avraham, "tatăl a mulţime de popoare", a purces spre întemeierea Ţării Sfinte, misiune încredinţată de Dumnezeul unic.

Împreună cu familia, Avraham a plecat din Ur (Caldeea) spre Canaan. Pe drum s-a oprit la Haran. Acolo, Avraham a avut prima dată viziunea lui Dumnezeu, poruncindu-i să pornească spre Ţara Sfântă (Ţara Făgăduinţei). Când, împreună cu soţia sa, Sarai, numită ulterior Sara, şi cu Lot, nepotul lui, Avraham a ajuns la Şhem, promisiunea a fost reînnoită. După ce a poposit o vreme între Beth-El şi Ai, a ajuns în Egipt. De acolo s-a întors la locurile dintre Beth-El şi Ai. Aici, Avraham şi nepotul său, Lot, s-au despărţit. Lot s-a îndreptat spre Sodoma, iar Avraham a rămas în Canaan.

"Şi ridicându-şi Avraham corturile, a venit şi s-a aşezat la stejarul din Mamre, care este în Hebron; şi a zidit acolo un altar lui Dumnezeu" (Genesis, 13, 18). Stejarul din Mamre a devenit de atunci sacru. El se vede şi astăzi, întărit şi susţinut de proptele. Ghidul ne asigură că este chiar acel faimos stejar de odinioară. În preajmă sunt pâlcuri de chiparoşi, boschete de vii bogate, ce se înşiră de jur-împrejurul aşezărilor, multe - în pământ ars, cu drumuri şi minarete, ale regiunii Kiriat Arba (denumirea antică a Hebronului). Cu pioşenie, urc şi eu colina care duce la Mearat Hamahpela, unde se află mormântul Sarei. Avraham, aflător, în momentul decesului ei, la Beer-Sheva, veni să o plângă şi să cumpere, spre îngropare, de la Efron Hititul, un teren cu peştera Hamahpela. Poate că Efron Hititul a fost bine intenţionat şi l-a respectat pe Avraham, nevoind să primească bani de la el, însă experienţa vieţii îl învăţase pe acesta din urmă despre vremelnicia domniilor şi a schimbărilor de atitudine faţă de locuitorii ţinutului stăpânit de un conducător sau altul. Şi, ca atare, Avraham i-a plătit 400 de şekeli de argint. Tot în peştera Hamahpela a fost depus mai târziu trupul neînsufleţit al lui Avraham, apoi al lui Itzhac şi al Rivcăi, iar în cele din urmă, Iosef şi fraţii săi, stabiliţi vremelnic în Egipt, purtară şi corpul îmbălsămat al lui Iaacov, care, înaintea morţii, îi rugase pe fiii lui să nu-l îngroape decît în aceeaşi peşteră în care fuseseră înmormîntaţi Avraham şi Sara, Iţhac, Rivca (Rebeca) şi Leea.

Ghidul, o tânără studentă de la Facultatea de Istorie din Ierusalim, născută pe plaiurile Botoşanilor lui Eminescu, ne relatează în limba română, cu lux de amănunte, aspecte din istoria acestor ţinuturi biblice: împăratul Constantin a ridicat deasupra grotei o biserică, pe care, apoi, arabii au prefăcut-o în moschee şi au mai împodobit-o, dându-i numele de Haram El-Khalil (Sanctuarul Prietenului) - după un verset al Coranului -: "Şi Atotputernicul a adoptat de prieten pe Avraham". Trecem prin mai multe porţi, până ajungem la cripta lui Avraham şi la cripta Sarei. Bolta dinăuntru este sprijinită de patru stâlpi ca nişte arbuşti, ramificându-se în arcuri. La mijloc şi într-o galerie, sunt alte cripte - toate acoperite cu frumoase brocarturi cu broderii în aur - ce nu fac decât să însemne locurile corespunzătoare ale mormintelor în grotă. Nu le poate vedea însă nimeni.

- Şi de ce oare? - o întreb pe amabila noastră călăuză.

- Noi, cu păcatele noastre, suntem nevrednici a ne apropia de asemenea morminte sacre. Către poarta mare de la ieşire sunt nişte crăpături în piatra zidului, unde fiii lui Israel, în zilele de vineri, se strecoară şi plâng rugându-se în preajma mormintelor patriarhilor. Atât. Mai departe nu au voie să meargă. Şi nicidecum în sanctuar. Acolo, după zid, îşi dorm somnul veşnic strămoşii poporului evreu.

Şerban Gheorghiu

Metafora unor nume

Ziua sau noaptea, sosirea cu avionul în Israel este un spectacol emoţionant şi o reuşită estetică. Zborul deasupra Colinei Primăverii (1), oraş tumultuos, plin de viaţă, este un semn de întrebare privind numele lui. De ce fondatorii săi au numit colină acest oraş riguros drept, care se prelungeşte prin superbele plaje de nisip, începând cu Jaffa şi terminând cu marile hoteluri din nord, de pe strada Yarkon? Mister. În decursul anilor, cartierele sale s-au mărit pentru a deveni adevărate oraşe: Platou al Grădinii (2), sediul bursei de diamante, Două Coline (3) şi Port al Speranţei (4), una din primele aşezări înfiinţate de adepţii mişcării sioniste, unde, în trecut, a lucrat în livezile de portocali un tânăr originar din Rusia, David Gryn, ulterior, cunoscutul om politic Ben Gurion.

Ieşind din Tel Aviv, prin Răspântia Adunării celor Exilaţi (5), se trece prin Primul către Sion (6) şi Stindardul spre Sion (7), ieri încă oraşe-satelit, azi - centre de activitate şi de odihnă independente şi mari puncte de integrare pentru olimii originari din fosta URSS. De acolo, la mică distanţă se află Căile Mari (Străzile) (8), sediu al prestigiosului Institut Weizmann. Drumul sudului se deschide acolo unde începe coborârea spre oraşul Cramei (9) şi am şi ajuns în capitala deşertului, Fântâna Jurământului (10), unde Avraham şi Avimoleh au jurat să pună capăt conflictelor lor (Genesis, 21, 25-32). Ieşind din oraş, călătorul începe să se cufunde în Deşertul Sudului (11), drumul este lung spre Marea Stufărişului (12), trebuie să traversezi magnificele peisaje ale Creaţiei (sau ale sfârşitului lumii) pentru a ajunge la apele sale limpezi şi proaspete, aşa cum a făcut-o poporul lui Israel ieşind din Egipt.

Cei care vor prefera nordul se vor îndrepta spre autostrada construită de-a lungul ţărmului Mediteranei şi, după Herzlia şi Natania, vor trece aproape de centrala electrică a Verdeţii (13), cuvânt ebraic ce vine de la arabul hadr, care desemnează această culoare ce face aluzie la algele de mare, oraş pe care pionierii colonişti evrei l-au întemeiat aici exact cu un secol în urmă.

După ce a lăsat în urmă Haifa, marele oraş druz Trandafir al Carmelului (14) şi Akko, ale cărui ziduri au rezistat lui Napoleon, călătorul ajunge la Râul Domnului (15), frumoasă staţiune balneară, în apropierea căreia se află kibuţul Combatanţi ai Ghetourilor (16), fondat după cel de-al doilea război mondial de partizani evrei veniţi din Europa de Est, şi oraşul baptist Înţelegere între oameni (17). Trebuie să traversezi toată Galileea, să treci, de exemplu, prin Drumul Văii (18), pentru a ajunge în Oraşul celor Opt (19), numit astfel în amintirea a opt apărători ai Colinei Văii (20), care au murit în jurul anilor '20 în apărarea acestei colonii sioniste atacată de teroriştii arabi. De acolo, se coboară spre lacul Tiberiadei, trecând spre Cheia Bolţii (21), care, în secolul trecut, a fost centru administrativ, politic şi agricol major al activităţii sioniste de cumpărare şi de, valorificare a terenurilor pentru toată Galileea. Tăind drumul spre kibuţul Maluri (22), care îşi aliniază casele aproape de Iordan, se urcă spre platoul Muntelui Golan, populat de evrei şi de druzi, aici aflându-se numeroase sate, cel mai important fiind cel numit Drumul Soarelui (23). Numeroase kibuţuri şi moşavuri sunt împrăştiate pe Muntele Golan. Egalitatea (24) domină lacul Tiberiadei; se poate vizita o poziţie siriană dezafectată. Drumul spre Izvorul Cald (25) urcă spre vechile staţiuni termale romane de la Hamat-Gader (26). Dincolo de Muntele Golan se întinde frontiera siriană. De aici se văd clădiri aparţinând ONU.

Drumul de întoarcere spre Capitală este practic rectiliniu. În mai puţin de trei ore, după ce Marea Moartă (27), aflată în stânga noastră, a rămas în urmă, suntem în inima istoriei evreieşti şi occidentale, fiindcă Casa Pâinii (28), unde s-a născut Iisus, este la doi paşi. Splendoarea Oraşului Păcii (29), ales de David, în urmă cu 3 000 de ani, pentru a deveni capitală a regatului Israel, eclipsează toate cele văzute până aici.

Am schiţat un periplu turistico-lingvistic sumar. Nu e inutil să atragem atenţia asupra numelor date de fondatorii oraşelor şi satelor Israelului, caracterul simbolic al acestora fiind atât de accentuat. Să fie oare o întâmplare dacă imnul naţional al Israelului se numeşte "Hatikva", care înseamnă ... ce anume? (30)

(1) - Tel Aviv; (2) - Ramat Gan; (3) - Ghivataim; (4) - Petah-Tikva; (5) - Tomat kibuţ Galuiot (6) - Rişon-le-Sion; (7) - Nes Ţiona; (8) - Rehovot; (9) - Kiriat Gat; (10) - Beer-Şeva; (11) - Neghev; (12) - Yam Suf - Marea Roşie; (13) - Hedera; (14) - Deliat-el-Carmel; (15) - Naharia; (16) - Le'hamei Haghetaot; (17) - Nes Amim; (18) - Migdal Haemek; (19) - Kiriat Şmona; (20) - Tel Hay; (21) - Roş Pina; (22) - Gadot; (23) - Majdel-Champs; (24) - Haon; (25) - Mevo Hama; (26) - Meron Golan; (27) - Yam Hamelah (Marea Moartă); (28) - Beit-lehem (Betleem); (29) - Ieruşalaim - Ierusalim; (30) - Speranţa.

Note de lectură

O istorie a evreilor

de Iosy Eisenberg

A condensa istoria evreilor de la începuturi până în 1970 (când cartea a fost publicată de autor în Franţa), pe o întindere de 343 pagini, este o performanţă neobişnuită: peste 3 500 de ani cu un spaţiu vital cât întreg globul. Cum recunoaşte chiar autorul - care ne spune în introducere că evrei se aflau în "peste o sută de oraşe ale Europei, Asiei şi Africii cu mult înainte de era creştină; că în sec. XX ei sunt cetăţeni a peste o sută de ţări" (...) - "lucrarea nu va constitui o istorie exhaustivă; în schimb, ea îşi propune să fie o istorie completă" (pag. 5).

Judecându-şi cu obiectivitate întreprinderea, autorul adaugă că lucrarea [1] "posedă un principiu de unitate: înrădăcinarea într-un trecut comun, ataşamentul la valorile şi aspiraţiile comune. Dar se caracterizează şi printr-o mare diversitate: dispersarea evreilor şi neîncetatele lor migrări au creat, în cele mai diferite contexte, osmoze permanente între civilizaţia pe care o aduceau şi cea pe care le-o transmitea mediul în care se integrau. De asemenea, istoria evreilor este, mai ales, istoria unui şir de civilizaţii - ebraică, orientală, iudeo-islamică, iudeo-franceză, iudeo-germană, iudeo-polonă sau iudeo-americană - care provin câteodată una din cealaltă, dar adesea, coexistă" (pag. 5-6).

Structurată pe mari sinteze, ce "ţin seama de trei coordonate care constituie trăsătura specifică a acestei istorii: evreii există în acelaşi timp în realitatea obiectivă, în propria lor imaginaţie şi în cea a vecinilor" (pag. 6-7), cartea este scrisă "de un evreu credincios, care crede că istoria e şi o metaistorie şi vede în aventura evreilor pe pământ una din manifestările istoriei lui Dumnezeu..." (pag. 7).

Istoria evreilor scrisă de Iosy Eisenberg conţine patru părţi: I. Vechii evrei; II. Iudaismul antic; III. Evul mediu iudaic; IV. Evreii în lumea modernă. Fiecare parte are capitole care descriu esenţialul unei epoci sau al unui fenomen. Ceea ce ar putea să urmeze în această prezentare ar fi, doar, o înşirare de scurte texte cu care Eisenberg iluminează fapte pe care atât evreii, cât şi neevreii le cunosc, îndeosebi prin zestrea comună a trecutului, Biblia, precum şi din istoria raporturilor dintre popoare, cu referire la evenimentele ce compun istoria poporului evreu. O asemenea prezentare este, însă, imposibilă din cauza spaţiului tipografic limitat. De aceea, vom recurge la unele sinteze ale autorului, cu precizarea că toată măiestria lui în a înlocui descrierile de fapte istorice cu rezumate pline de semnificaţii, care închid idei şi interpretări de mare ascuţime, rămâne să o constate cititorul volumului. De asemenea, trebuie remarcată profunzimea cu care autorul caracterizează lucrări culturale produse de iudaism de-a lungul secolelor, de la cele mai îndepărtate timpuri până la publicaţii contemporane.

Partea I, Originile, se situează între sec. al XVIII-lea şi al XIII-lea înaintea-erei actuale. Ele conţin începuturile, creşterea poporului, Moise şi ieşirea din Egipt, Dumnezeu şi Legea, legământul dintre Dumnezeu şi Israel, greutăţile începuturilor. Apariţia primului Israel întemeiat pe cuceriri şi împărţiri, cele două regate Israel, alcătuirea ultimelor două părţi ale Bibliei: profeţii şi hagiografele (Ketuvim), cu insistenţă asupra capitolului "Profeţii" ("măreţia şi originalitatea profeţilor provine din faptul că ei au venit cu o imagine globală asupra istoriei. Popoarele - Goym, latineşte gentes - constituie o familie. (...) Crizele care, periodic, bat clopotul pentru marile civilizaţii, în «Ziua Domnului», Dies irae, sunt manifestarea justiţiei imanente" (pag. 33). Despre mesajul profeţilor se scrie: "Lăsând evreilor moştenire un anumit număr de idei-forţă, profeţii le-au dat sprijinul fără de care, cu siguranţă, nu ar fi putut supravieţui". Profeţii sunt primii sionişti. E prezentă, în această cuprinzătoare şi sistematică "Istorie a evreilor", tema atât de complexă: "mesianism şi sionism".

Partea a II-a cuprinde perioada captivităţii babiloniene până la începutul evului mediu european. Aici se cuprinde viaţa nouă din exodul babilonian, rezistenţa din Babilon şi epoca lui Cirus. În "Al doilea Israel" se fac referiri la epoca lui Antioh cel Nebun, războiul religios, Iehuda Macabeul, regatul haşmonean, sectele evreieşti şi apariţia lui Pompei la Ierusalim. Raporturile dintre Iudeea şi Roma se văd în desfăşurările evenimentelor de la sfârşitul Haşmoneilor, domnia lui Irod, perioada procuratorilor, în mesianismul şi rezistenţa evreilor faţă de dominaţia romană, primul război al evreilor (66-73), perseverenţa în păstrarea Legii, al doilea război (132-135), cotitura hotărâtoare în spiritualizarea existenţei şi idealizarea eternei patrii a lui Israel, cucerită de romani, dar păstrată în inimile evreilor şi cu o permanentă prezenţă evreiască, prin secole, chiar dacă temporal mai redusă.

Începuturile diasporei şi expansiunea ei cuprind prozelitismul evreu, iudaismul alexandrin şi antiiudeismul păgân. Un capitol este consacrat începuturilor creştinismului. El arată pe "evreul Isus", apocalipsa lui Isus, procesul, apariţia iudeo-creştinilor, schisma dintre ei, al treilea popor (urmare a confuziei pe care o fac romanii, care văd în creştinism o varietate de iudaico superstitio), poziţia evreilor în imperiul creştin şi naşterea sistemului medieval.

Partea a III-a, Evul mediu iudaic, tratează raporturile diasporei cu Islamul şi apariţia dhimiş- ilor (au dreptul la protecţia legilor pentru persoana, bunurile şi exercitarea cultului lor), cucerirea arabă şi expansiunea iudaică, autonomia evreilor, preeminenţe contestate (conţinutul şi dezvoltarea Talmud-ului), aşteptarea Mesiei şi Chazarii (un întreg popor trece la iudaism). Un capitol tratează viaţa intelectuală şi economică în umbra Islamului, clasicismul iudeo-arab, raţiunea pură şi puritatea credinţei, sclavii lui Israel (împrospătarea speranţei în venirea lui Mesia), Călăuza rătăciţilor (Kuzsi), de Iehuda Halevi, rolul evreilor în transformările sociale şi importanţa pe care arabii o atribuie destoiniciei iudaice în evoluţia economică a societăţii. Urmează rolul evreilor la curţile princiare, influenţa pe care o câştigă evreii în oraşul medieval, polemica religioasă, contractul social dintre evrei şi protectorii lor. Eisenberg numeşte perioada cruciadelor "Valea plângerii" pentru evrei, descrie sistemul de absorbţie a capitalului şi, sub numele de "conspiraţie evreiască", calomniile ce se imaginează pe seama omorului ritual. Nu au loc numai procese de persoane, dar este judecat chiar Talmud-ul (în 1242) şi 24 căruţe de manuscrise sunt arse în *piaţa Grève* din Paris. Explicaţia supravieţuirii evreilor stă pe temelia credinţei şi aici autorul are un capitol de o concizie şi claritate impresionante pentru cel mai dificil produs cultural al iudaismului, Cabala. Ea propune o teologie şi o cosmogonie foarte elaborate. Cabala este o carte apocrifă, atribuită rabinului palestinian din sec. al II-lea, Simon Barlokhai şi compilată în sec. al XIII-lea de rabinul spaniol Moise de Léon. "Exilului lui Israel îi corespunde exilul prezenţei divine. Prin studierea şi punerea în practică a Torei, evreul este cel care poate spera să pună capăt în acelaşi timp suferinţei lui Israel şi dominaţiei - provizorii - a Răului. În centrul preocupărilor Cabalei se găseşte, cu totul firesc, problema mesianică" (pag. 220). Ghetoul cu suferinţele sale, dar şi cu granzii, ducii şi mesii-le sale, sabationismul (aventura lui Sabbetai-Zvi, autoproclamat Mesia şi sfârşind în islamism), revenirea evreilor, goniţi nu de mult, scăpaţi prin fereastra ghetoului, conduc la o reoccidentalizare a acestora.

Partea a IV-a îi prezintă pe evrei în lumea modernă, în care fenomenul reprezentativ îl constituie Emanciparea, datorată Revoluţiei Franceze. Se descrie ce a însemnat Spiritul Luminilor pentru evrei, modelul berlinez, evreii ca oameni (Clermont-Tonnerre: "Trebuie să refuzăm totul evreilor ca naţiune şi să le acordăm totul ca indivizi"), Sanhedrin- ul creat de Napoleon, emanciparea în Europa, ghetoul rusesc. Eisenberg consideră emanciparea o revoluţie evreiască; mai importantă decât schimbarea statutului politico-juridic şi dobândirea drepturilor cetăţeneşti este aderarea evreilor la culturi noi, care îi transformă radical. Evreii sunt în situaţia de a se redefini cu Haskala şi autorul se întreabă dacă iudaismul este o lege, o morală sau o categorie. Trece, apoi, la evreii din est şi în Europa la sfârşitul exilului.

Un capitol se ocupă de antisemitism, teorii şi fapte, situaţii grave, omoruri rituale şi pogromuri, evreul rătăcitor şi amurgul zeilor (o analiză a surselor antisemitismului: "Mutaţia antiiudaismului în antisemitism şi excesele acestuia din urmă au provocat printre evrei o serie de reacţii care au modificat profund raporturile lor cu Europa şi le-au schimbat drumul prin istorie") (pag. 292).

În Orizonturi noi, Eisenberg descrie emanciparea demitizată, iudaismul ca naţiune şi cultură, tipuri de atitudine, naţionalism, socialism şi sionism şi mai ales rolul celui din urmă.

În Refugiul american, autorul prezintă colosul S.U.A., eforturile de a suprima sărăcia şi unele reuşite, asimilarea în America şi "Muntele Ararat" (un proiect de a-i coloniza pe evrei în S.U.A.).

Holocaustul îşi are începuturile încă din primul război mondial. Se descriu raporturile dintre evrei, englezi şi arabi; există capitole ca: "O Palestină la Moscova", "Cine vrea evrei?" (Conferinţa internaţională de la Evian din 1938; vase scufundate cu evrei), "Soluţia finală"; "Te vei numi Israel" (proclamarea statului şi războiul cu arabii) şi, ultimul capitol, "O generaţie rătăcită" (!) (în Imperiul roman se găsea un evreu la 12 romani, astăzi un evreu corespunde - recalculat de noi - la patru sute de locuitori ai globului). Să-l cităm pe Eisenberg, care, examinând situaţia confuză în care se găseşte Israelul ca stat, faţă de condiţiile geopolitice din regiune, scrie: "...nu este exclus ca evreii, ca oameni şi Israelul, ca stat, să fie învestiţi cu o anumită misiune. Poate că în elaborarea unei «civilizaţii cu faţa umană» ei deţin câteva chei şi modele, care vor fi probabil mai mult sociologice decât religioase". Cartea se încheie cu câteva consideraţii despre noua Diasporă, evreii tăcerii (cei din Rusia), relaţiile Israelului cu Diaspora şi Diaspora spiritelor (definirea evreului, preţuirea iudaismului, ieşirea din ghetoul gândirii şi "convergenţa acestor două puncte de vedere: acela pe care lumea îl adoptă cu privire la ei şi cel pe care evreii îl adoptă în privinţa istoriei lor").

Bogăţia documentării şi a sintezelor, precum şi amploarea analizei fac din această carte o operă de cea mai mare însemnătate.

Z. Kantymos

[1] Iosy Eisenberg: "O istorie a evreilor", traducere de Jean Rusu, Editura "Humanitas", 1993.

ŞTIRI ŞTIRI ŞTIRI

■ EZER WEIZMANN

• Alegere

Ezer Weizmann a fost ales preşedinte al Statului Israel, succesor al lui Chaim Herzog.

El este nepotul lui Chaim Weizmann, primul preşedinte al Statului Israel. Născut la Tel-Aviv, în 1924, a fost comandant al aviaţiei militare, parlamentar, a ocupat diferite funcţii (între altele, ministru al apărării) şi se numără printre realizatorii Tratatului de pace de la Camp David, încheiat cu Egiptul.

• Papa ar dori să viziteze Ierusalimul

Rabinul David Rosen este originar din SUA şi trăieşte de câţiva ani la Ierusalim. El a avut de curând prilejul de a discuta cu Papa Ioan Paul al II-lea, în localitatea italiană Assisi. Rabinul David Rosen a participat acolo, împreună cu alţi evrei, la o zi de rugăciune pentru pace în fosta Iugoslavie. În timpul unei audienţe private, Papa a declarat că el se roagă lui Dumnezeu să-i fie hărăzită o vizită la Ierusalim.

După cum a comunicat Rosen în urma audienţei, Papa a subliniat că în prezent continuă discuţiile între reprezentanţii Vaticanului şi ai Statului Israel în legătură cu stabilirea relaţiilor diplomatice.

• Cărbune

Israelul obţine, conform unei înţelegeri încheiate recent cu Republica Populară Chineză, 60 000 de tone de cărbune, în valoare totală de 2,5 milioane de dolari.

• Un "muzeu pentru proprie experienţă" - la Ierusalim

De curând s-a deschis la Ierusalim un muzeu ştiinţific numit "Bloomfeld", destinat special tinerilor.

Scopul acestui muzeu este de a prezenta de aproape vizitatorilor minunile culturii omeneşti în domeniile ştiinţei şi tehnologiei, şi toate acestea prin contact propriu, personal.

Printre altele, este reconstituită formarea unei tornade împreună cu utilizărilе electromagnetice foarte moderne. Muzeul se află într-o construcţie (peste drum de cartierul guvernamental din Ierusalim), special construită, din metal şi sticlă.

Diferitele exponate de natură tehnică stau la dispoziţia vizitatorilor şi pentru experimentări personale.

• Filarmonica israeliană în turneu la Viena

Ambasadorul muzical al Israelului - *Israel Philarmonic Orchestra* - concertează din nou în sala "Musikverein", din Viena, sub conducerea dirijorului ei permanent, Zubin Mehta. Cu acest concert, ansamblul muzical de frunte al Israelului revine, după 18 ani, în Austria.

• Diplomaţie

Pentru prima dată după ruperea unilaterală a relaţiilor diplomatice, în 1969, de către Coreea de Sud, un nou ambasador sud-coreean, Xi-Choo Lee, a remis, la 7 ianuarie 1993, preşedintelui Statului Israel scrisorile de acreditare, în cadrul unei audienţe de prezentare.

• Deplasare de teren

Consiliul oraşenesc al Ierusalimului, în colaborare cu experţi în construcţia de drumuri, caută să deplaseze, cu 8 metri, controversata porţiune de ocolire de la Giwa Zarfatit (French Hill), pentru ca mormintele din antichitate să nu fie atinse.

• Acord de colaborare

Miniştrii energiei ai Israelului şi Ucrainei, profesorul Shimon Shitrit şi Serghei Ribacenko, au semnat la Ierusalim un acord de colaborare ştiinţifică între cele două ţări.

• Comandă

Bundeswehr - armata germană - a comandat la o întreprindere israeliană de armament 10 000 de costume de protecţie, în valoare de 1,3 milioane de mărci. Firma, ale cărei produse merg mai ales la export, susţine că jachetele furnizate nu sunt numai antiglonţ, ci protejează şi împotriva împunsăturilor de cuţit.

Bundeswehr nu este primul client. Mai înainte au făcut astfel de comenzi armatele din Suedia şi Franţa.

• Dragoste

Delfinul Marc este un vechi "agent" al serviciului secret sovietic. În vârstă de 25 de ani, el îşi trăieşte amurgul vieţii în delfinariul de la Tel-Aviv, unde, de trei ori pe săptămână, prezintă o scufundare fantastică cu scufundătorul Leonardo Carmel, în vârstă de 53 de ani. Între delfin şi scufundător s-a stabilit o "dragoste la prima vedere", ceea ce i-a făcut geloşi atât pe ceilalţi delfini, cât şi pe prietena lui Leonardo. "Aşa ceva nu am văzut încă niciodată", spune Andrei Avramov, antrenorul său rus, despre această prietenie între om şi delfin. Leonardo Carmel pare deosebit de fericit de această întâmplare, dar până în prezent nu a fost încă posibil să afle părerea lui Marc!

• Gală muzicală la Zürich

Zubin Mehta şi "a sa" Orchestră Filarmonică Israeliană au fermecat, la 29 martie, publicul meloman la Tonhalle, din Zürich. La început l-au acompaniat pe Radu Lupu, în Concertul nr. 3 pentru pian, de Beethoven, apoi au celebrat "Simfonia fantastică" a lui Hector Berlioz. Acest concert de gală, cu mulţi oaspeţi de vază, este organizat de Fundaţia Heinrich Neuhaus, după cum a declarat preşedintele ei, Ueli Baer, revistei "Israelitisches Wochenblatt". Zubin Mehta, personalitate de frunte a acestei reuniuni muzicale, este membru al Fundaţiei Kuratorium.

• Evrei din China fac Alia

Foarte multe familii chinezeşti, care arată că sunt de origine evreiască, s-au adresat de curând ambasadei israeliene de la Beijing. Intenţia lor este să facă Alia. Cărţile de identitate ale acestor familii confirmă apartenenţa lor la evreime, dar minoritatea evreiască nu este recunoscută ca atare de autorităţile chineze.

• Sunt 20 de ani de atunci...

În războiul de Iom Kipur (1973), soldaţi israelieni, purtând în braţe un sul sfânt (Sefer Tora) în care sunt scrise cele cinci cărţi ale lui Moise.

Inscripţia de pe sul: "Acest sefer este dăruit de Federaţia Comunităţilor Evreieşti din România, prin Eminenţa Sa dl Şef Rabin dr. David Moses Rosen şi donat Ministerului Cultelor, din Israel.

Anul 19 (anul 5727 - 1967) de la crearea Statului Israel".

Au fost 3 800 de astfel de suluri sfinte care au făcut atunci ALIA.

Nu numai evreii români, ci şi ale lor sfinte cărţi au ajuns astfel în Ţara Făgăduinţei.

Cinstire veşnică veneratului nostru Şef Rabin dr. Moses Rosen, care a săvârşit o astfel de minune!

Arnon Mantver, director general al Departamentului Alia din Agenţia Evreiască, a relatat că cererile "vor fi

■ EVREI DIN CHINA

cercetate temeinic". Deşi documentele chinezeşti îi arată pe doritorii de plecare ca evrei, după Mantver aceste afirmaţii trebuie verificate. "În acest moment" a adăugat el, "problema este cercetată de istorici".

• Evreii părăsesc Yemenul...

După cum relatează ziarul american "New York Times", organizaţiile evreieşti din S.U.A., Franţa şi Marea Britanie doresc să-i evacueze pe evreii din Yemen. Ziarul citează grupuri evreieşti care au arătat că au primit de la oficiali yemeniţi mesaje potrivit cărora evreii care mai trăiesc acolo pot părăsi ţara. Comunitatea evreiască din Yemen numără încă vreo 1 200 de membri. La sfârşitul anilor '40, peste 40 000 de evrei au părăsit Yemenul în direcţia Israel, în cadrul acţiunii "Covorul fermecat".

• ... şi Cuba

Odinioară, şeful statului cubanez, Fidel Castro, a spus că "cei din urmă care merită o discriminare sunt evreii". În ţara sa, el a interzis orice discriminare. Şi, cu toate acestea, dintre cei 15 000 de evrei care trăiau în Cuba înaintea anului revoluţiei, 1959, cam 14 000 au părăsit "paradisul socialismului". În 1980 Fidel Castro a naţionalizat ultimele două măcelării kaşer. Pentru a păstra însă puţină tradiţie, de Pesah se coace azimă şi de Hanuca se aprind lumânărele tradiţionale. Mai mult nu mai pot face evreii din Cuba pentru iudaismul lor, de când, în 1981, Castro a închis ultima şcoală evreiască. Pentru cei 1 000 de evrei din insulă mai există azi, la Havana, doar două sinagogi.

• Varia

* Pentru prima oară a sosit la Ierusalim o delegaţie din Vietnam. Pe lângă probleme economice, s-a discutat şi despre stabilirea relaţiilor diplomatice.

* Ministrul de externe belgian Willy Claes, aflat la Ierusalim pentru convorbiri politice, a dirijat un concert al Orchestrei Filarmonice din acest oraş, în cadrul Festivalului "Liturgica".

* În Israel a fost o iarnă mai aspră, cu frig muşcător. În toată ţara a plouat, iar pe Hermon şi în regiunile înalte din Iudeea şi Samaria a nins.

* Ministrul israelian al poliţiei, Moşe Sahal şi inspectorul general Iaakov Terner au întinerit corpul de vârf al poliţiei şi au numit zeci de noi cadre de conducere.

• Antisemitismul lui Wagner

Lucrările lui Wagner sunt încă rar interpretate în Israel. Faptul că muzica lui a suferit în Israel "o excomunicare" se explică nu numai prin exprimările antisemite din scrisorile lui Richard Wagner. Sprijinitorii israelieni au încercat mereu să relativizeze ura împotriva evreilor a renumitului compozitor german şi să atragă atenţia asupra considerabilei importanţe a creaţiei sale muzicale.

Aşa cum demonstrează Paul Lawrence Rose, care predă istoria generală la Universitatea din Haifa, în cea mai recentă carte a sa "Wagner: Race and Revolution", Faber and Faber, Londra (1992), muzica lui Wagner nu este nici pe departe atât de "nevinovată" sau pură, cum susţin întruna adepţii compozitorului. Printre altele, Rose se ocupă de teza adesea susţinută, după care Wagner nu ar fi putut fi antisemit, căci în tinereţea lui a fost revoluţionar de stânga. Profesor de istorie, Rose atrage atenţia că şi mulţi socialişti din secolul al XIX-lea s-au manifestat ca antisemiţi, ca, de exemplu, Bruno Bauer şi Mihail Bakunin. Nici faptul că Wagner a avut câţiva prieteni evrei nu poate fi considerat ca o dovadă de dezvinovăţire a sa.

• Schimbări climatice

În Israel vremea este un subiect predilect. Nu puţini sunt aceia care se îndeletnicesc, profesional, cu fenomenele meteorologice. Dintre ei fac parte, bunăoară, colaboratorii de la Centrul de cercetări Mitrani! - pentru ecologia zonei deşertului - de pe lângă Universitatea "Ben-Gurion", din Beer-Sheva. Ei se interesează, înainte de toate, de schimbările climatice din regiune, în general şi ţinuturile de deşert, în special. U Safriel, conducătorul Centrului, este de părere că o schimbare globală a climei în Israel ar conduce la v plcioase şi ierni secetoase. Israe are o situaţie specială, deoarece această ţară se succed trei siste climatice. În primul rând, umeda mă mediteraneană, apoi clima f binte a Saharei şi, în cele din un clima uscată a stepei asiatice. În boratorul lor de cercetări din pus Neghev, oamenii de ştiinţă încea să afle ce influenţe vor avea asem nea schimbări climatice asupra f nei şi florei indigene. "Noi încerc pur şi simplu să ne imaginăm" - a mă Safriel - "cum ar putea arăta crurile peste cincizeci de ani Tel-Aviv sau în Haifa, dacă acolo domni aceleaşi condiţii climatice în pustiul Neghev.

• Instalaţii de apă pentru Siria

Actualmente, se pare că tocmai politica externă israeliană se pr leză noi perspective. Între altele, tinde şi la bune relaţii de vecinăt cu duşmanul "clasic" al Israelulu Siria. Pe tărâm economic, există cum primele semne de colabora Fabrica kibuţului Dorot exportă ofic instalaţii de apă şi accesorii în Siri

Fireşte că această relaţie econ mică nu se poate realiza încă pe c le directă. Kibuţul a găsit un interme diar în Europa. Nahum Schahal, di rectorul acestei întreprinderi, care s a specializat în accesorii folosite aprovizionarea cu apă în industrie agricultură, a comunicat presei, cu anumită mândrie, că în acest ca chiar şi însemnul de marcă "Made Israel" nu trebuie îndepărtat, ca cazul altor livrări destinate ţărilor ar be. Instalaţiile de apă şi accesori necesare furnizate Siriei vor servi obţinerea apei potabile cu care va aprovizionată capitala - oraş Damasc.

•Alia

■ SIMHA DINITZ

În 1992 au venit din Comunitate Statelor Independente în Israe 64 057 de persoane. Cifra a fo evocată de preşedintele Agenţie Evreieşti Simha Dinitz.

• Viitorul Tel-Aviv-ului

Fără îndoială că primul oraş evre iesc (fondat în 1909) îşi va modifica silueta printr-un gigantic proiect de construcţii, care poartă numele "Poarta Israelului" şi se va ridica în mare, în faţa coastei. Dacă va merge după dorinţa proiectanţilor, în anul 2010, oraşul va semăna mau curând cu Los Angeles decât cu un mare oraş israelian construit iniţial printre dune. Baruch Yoskovitz, locţiitorul arhitectului şef al oraşului, a vorbit despre planul de a lega zonele exterioare ale oraşului cu centrul, printr-un sistem de tren rapid. Se afl în curs de proiectare şi un metrou. În afară de aceasta, în oraş vor fi construite peste zece mii de noi locuinţe, pentru a descongestiona redusa piaţă a locuinţelor de la Tel-Aviv. Printre alte propuneri constructive figurează şi o mare promenadă de-a lungul coastei, din nordul oraşului, spre Jaffa.

JOURNAL OF THE ROMANIAN JEWS

Chief Rabbi Dr. Moses Rosen

FIFTY YEARS SINCE THE WARSAW GHETTO RISING

When the reading of the Biblical portion is over, the holy scroll of the Torah is raised and unrolled with piety and dignity before the congregation. It stands up there, on the pulpit of the synagogue – a „standard" not stained by even a single drop of blood, not recalling any military victory, not evoking any bravery of ours, nor any suffering of others. The Jews raise their eyes to it, point with their finger to it, and say in a chorus: „This is the teaching".

Whenever I participate in this scene, which is typical of our people and our belief that have turned the book into a banner, grand ideals into a fortress and the spirit into a weapon, my mind's eye sees another scene, blending with the one I witness. I never actually saw it, but I seem to experience it myself. A flag is fluttering on smoking ruins. It is torn and blood-stained, and not only the glassy eyes of those who have fallen around the flag are directed towards it, but an entire generation of survivors, and all the successive generations, each of them adding a link to the chain of our existence, are looking to it.

Garbed in it, the last fighters of the Warsaw Ghetto are piercing the horizon of the future with serene human dignity.

Unlike the parchment of the Torah, that banner bears no letter, and yet, moved by an invisible force, my arm goes up, my finger points to it and, together with the voices of millions of brothers and sisters of the past and the future, my mouth utters with grave determination a solemn proclamation: „This is the teaching!"

We have suffered for two thousand years because not even for an instant would we lay down the grand book containing mankind's wonderful dreams. Ever since the exploits of the Maccabees, and then of the fighters of Bar Kochba, and up to our own days, we have been a tried and tested people. Dispersed, weak and few, all we had was tenacity and the awareness of a holy mission. All we opposed to force was reason. We fought the fist with arguments. For thousands of years we wandered all over the world pointing at the book as at a supreme ideal, and much of our blood moistened the lands in which we lived.

That is what we were from the year 135 of the common era, when the last fighters of Betar died, to April 1943, when the uprising of the Warsaw Ghetto broke out.

It was then that „the full cup of tears" overflowed. The years of the gas chambers and furnaces, of the common graves and the death trains, the years of abuses and mockeries, the years of the extermination of millions of children, the years in which human bodies were transformed into „pure Jewish soap" (Rein Jüdisches Fet – RJF), the years of hell on earth, the years of mattresses made from the hair of our daughters and book-covers made from the skin of our brothers, those years faced us with a terrible reality.

On that Passover of the year 5703 since the creation of Man, Mordechai Anielevitch and his fighting comrades won a unique victory. They demonstrated that the doomed can and must become heroes.

Unarmed, weak and few, they went into a battle without having any chance whatever of surviving it. They fought it with the one and only purpose of teaching history a wonderful lesson. And from its very start, that battle was in the spotlight of eternity.

There, in the area of 18 Mile Street, the resignation of the doomed came to an end, and the audacity of the daring was released. For three weeks the great, terrible Reich was defied by a troop that fought tanks with petrol bottles and machine guns with fists. It the course of three weeks the enslaved peoples and the whole of mankind witnessed a revolutionary transformation. The mocked and cursed Jew, who had to let others spit him in the face without a murmur and to go to the furnace like cattle on its way to the slaughter house, that Jew, whose destiny had become synonymous with martyrdom, and for whom you could at best feel pity, that Jew had now drawn himself up and thrown himself on the enemy. He had had enough of being pitied. Now he had won the respect of the whole of mankind.

Till then, up to the spring of 1943, the unstained banner of the Torah was unrolled like a shield against countless dangers. The enemy furiously attacked it, trampled it underfoot and threw it into the fire.

Since then, the banner of the Torah has been joined by the tattered and blood-stained flag of the fighters. Together they have succeeded in transforming the *kadosh*, the holy martyr impervious to this world and lost in the spheres of the life to come, into the *gibbor*, a hero who knows that brute force must no longer rule the relations between people and peoples, a hero fanatically believing in justice and carrying the sublime book of peace in the world, a hero who for all these reasons fights and defeats those who want to suffocate him, to silence him and deny him the right to live. The lesson of the Warsaw Ghetto has borne fruit. We are too near to it to realize the historic significance of its moral and material effects, of its impact not only on our historical path, but also on our human dignity.

The martyrs have become heroes. They no longer accept pity, but they have won respect.

This is the teaching left to us by those who died in the ghetto of Warsaw. Their memory will be blessed for ever.

A Quarter of Century Ago, Jerusalem Becames Again the Capital of the State of Israel

ראש הממשלה
PRIME MINISTER

9 March 1993
16 Adar 5753

Dr. Moshe Rozen
Federatia Comunitatilor
Evreiesti din Romania
Strada sf. Vineri nr. 9
70478 Bucuresti
Romania

Dear Dr. Rozen,

I am writing to invite you to join me and all of Israel at the Conference for Jerusalem celebrating the closing of the 25th year of unification, this May 17-20, 1993.

While you have been to Israel many times, it is particularly important now, at this crucial juncture in our history, that you come and stand with us together to celebrate the unity and eternity of Jerusalem and of our People. Your participation is also meaningful to us, because it will encourage others to come. A special dignitary session is being planned and I hope you will be there.

While we are keenly aware of Jerusalem's unique place in our history, in our faith, in our culture and in our future, it is important that we demonstrate to the world at large how strongly and proudly Jews everywhere identify with Israel's ancient capital. There must be no doubt that the welfare of united Jerusalem and the destiny of Jewish creativity are joyfully linked forever.

Jerusalem is important to every Jew no matter where he lives. For thousands of years we could do little more than pray and yearn for our return. Today, at last, Jerusalem is the capital of the sovereign Jewish State of Israel and every Jew draws inspiration and strength from her glorious past, her spiritual message and her sublime beauty.

I urge you to join us on May 17th and to use your influence to help ensure that the Conference for Jerusalem broadcasts an unmistakable and resounding message throughout the world.

Make "Next Year in Jerusalem" happen this year.

Y. Rabin
Yitzhak Rabin

DEFYING THE HOLOCAUST

A Diplomat Support

by ABA GEFEN

Dr. Gefen, an obstinate, persistent, and thoughtful man, has come to terms with his century. It was his strength and determination that brought about the survival of his brother, of other imperiled Jews, and of himself. His personal force drew others to his leadership, and his common sense and human sensitivity helped to achieve the difficult crossings of Jews from bloody Europe to the Land of Israel.

Writing with vigor, Dr. Gefen bridges those times of war and Holocaust over into the present - uncertain as he knows it is - for the reader. Jews and non-Jews will feel the travails of the victims and know the urgency of their needs to be rescued. He shows how for too many, rescue did not come, or it came too late.

As a diplomat in the service of his country, Aba Gefen observed and dealt with varieties of others, some whose own history included the persecution and murder of Jews. For the Jews at his missions, he represented their hopes and their pride in the achievements of Israel. For the non-Jews to whom he was the representative of a sovereign state, he earned respect, gave valued counsel, and enhanced the opportunities for good will and peace.

In this narrative, a report of one man's life and of the Jewish people, we find the tragedy and the triumph of both. Aba Gefen has defied the Holocaust and so heightened our understanding of its place in history.

Dr. Nathan Kravetz
Editor

הרב הראשי דר. דוד משה רוזן

מות־קדושים למות־גיבורים

בתום הקריאה בתורה" בביה"כ, מגביהים וגוללים את הספר ביראת כבוד, נוכח כל ציבור המתפללים. עומד לו ספר-התורה שם, על הבימה, כדגל שלא נכתם אף בטיפת דם אחת, שאינו מעלה על הזכרון שום נצחון צבאי, שלא יכתיר זר לעלילות גבורה עצמיות ולא מגנה מפלתם של אחרים. עיניהם של כל המתפללים מופנות לספר התורה ובהרימם אצבע יקראו כולם " וזאת התורה" ...

במשך השנים, כל פעם שמשתתף אני בטכס אופייני זה לעם ולדת, שהרימו את הספר למדרגת דגל, הפכו חזונות ואידיאלים נעלים למבצרים ואת הרוח לנשק-מגן, יעלה לפני עיני רוחי מחזה אחד שמתמזג ונבלע במחזה זה שאני משתתף בו. לא הייתי עד-ראיה למחזה ההוא ובכל זאת, כאילו הוא הויה מהויותי. על מעי-חורבות המעלות עשן ותנופך דגל. משוסע הוא הדגל ומלוכלך בדם, אבל אליו מופנים לא רק מבטיהם הקפוים של אלה שנפלו סביבו, אלא גם מבטו של דור שלם שנשאר לפליטה, מבטיהם של כל הדורות העתידים שיבואו אחרינו להוסיף חוליה נוספת בשרשרת הקיום ההיסטורי של עם ישראל. וכך, עטופים בדגלם זה, יבקיעו אחרוני הלוחמים שבגיטו ורשה, "האחרונים על החומה", את ערפלי האופקים של העתיד במבטיהם המבטאים שלווה וכבוד עצמי של אנושות.

בניגוד לקלף-התורה, אין על דגל זה אף אות חרוטה ובכל זאת, כאילו נדחף מאיזה כח טמיר, אני מרים ידי ואצבעי לקראתו, כששפתתי דובבות יחד עם מיליוני הנפשות של אחים ואחיות שבעבר ושבעתיד בכובד - ראש ובכוונה את ההכרזה ההגיבית "וזאת התורה" ...

אכן, הקלף הטהור והנקי וסחוה זו המלוכלכת בדם עומדים בצוותא ומלמדים אותנו את התורה האמיתית.

לאורך תקופה של אלפיים שנה אנו מקיימים בפועל את דברי המשורר "כי עליך הורגנו כל היום" וזאת יען שלא הסכמנו לתת מידינו אף לרגע את הספר הנשגב, אם ספר החלומות הנעלים של האנושות. החל מדפיה הראשונים של תקופת החשמונאים מלאת הפאר ובמאוחר בתקופת ההתקוממות שבהנהגת בר-כוכבא ועד ימינו אנו נהיינו לעם של מעונים, לעם של קדושים הנהרגים על קידוש - השם. בהיותנו פזורים, חלשים ומעטים מול רבים החזקנו מעמד רק הודות לזה שנתנו לעצמנו בעקשנות דין וחשבון בשליחות הקדושה שלנו. נגד הכח נלחמנו בהסברים ובשכ-רנו נגד אגרופים. וכך, עם נדודים בשבילי - העולם, במשך אלפי שנות מצוקה ושעבוד, גולה ונכר, הצבענו על הספר כעל האידיאל הרם ביותר, בעוד שדמנו נשפך כמים בכל ארצות תבל שבהן נגזר עלינו לחיות. וכך כאילו כבר השלמנו עם גורלנו, עם גורל של... קדושים.

כ עם של קדושים, כז היינו משנת 135 לסה"נ, שנת מות לוחמי" ביתר האחרונים וכלה בשנת 1943, שנה בה התלקחה אש המרד בגיטו ורשה.

והנה, ימים באו וכוס המלאה דמעות עברה על גדותיה, שנות הזועה של תאי- הגז, של קברות אחים בהמונים, של רכבות -מות, של לעג ובוז, של השמדת מיליוני עוללים ויונקים, של גופות שנהפכו ל"סבון יהודי נקי", שנות של תוכת עלי אדמות, של תוצרת מזרנים משערות בנותינו ומעטפות-כריכה לספרים מעורות אחינו, כל אלה הביאו, באופן מחריד ליקיצה אל המציאות.

ב מרדכי אנילביץ וחבר הלוחמים שלו, הי"ד, הנחילו בפסח של שנת התש"ג לבריאת העולם נצחון יחיד במינו. הם הוכיחו שהגיעה השעה שהקדושים יכולים וצריכים להפך לגבורים.

בידים רקות, במתי מעט ובכחות חלשים הם נגשו למלחמה בלי שמץ של סיכוי אפילו, שיצילו נפשם. היתה זאת מלחמה אך ורק לשם המטרה שההיסטוריה תלמד פרק נפלא בהלכות גבורה. היתה זאת מלחמה שאליה הופנו מרגעיה הראשונים זרקוריה של הנצחיות.

מ אי-שם, בשטחים שמסביב לרחוב מילה מספר ח"י, שקעה שמשה של שיטת ההשלמה עם הגורל, של מות-קדושים מתוך צידוק הדין וזרחה שמשה של הגבורה במלוא זוהרה האגד-תי בתוספת העקשנות היהודית. שלושה שבועות נלחם הרייך האדיר בכל כושר הלחימה שלו נגד קבוצה של לוח-מים שכל נשקם היה בקבוקי בנזין לעומת טנקים ואגרוף לעומת מקלעים. במשך שלושה שבועות, האנושות כולה וכל העמים המדוכאים היו עדי שינויים מהפכניים: היהודי הנמבז והנלעג, שנאלץ היה לקבל כל יריקה בפניו מתוך שתיקה, זה שהובל כצאן לטבח, זה שגורלו נהפך להיות שם נרדף של מיתה על קידוש השם, שבמקרא הכי טוב עלול היה לעורר רגש של חמלה, ה'יהודי הזה יישר את גבו שעליו חרשן חורשים עד לרגע ההוא, התנפל על האויב במקום רגש הרחמנות של העולם, ששבע אתו כבר, נחל הנעם את רגש הכבוד של האנושות כולה.

עד היום ההוא, עד האביב של שנת 1943, דגלה הטהור של התורה התנופף כמגן ומחסה בלעדי נגד הסכנות אין-סופר שארבו לנו. ואחרי שהאויב התנפל עליו בחמה ובעוכה, היה למרמס רגלים ולמאכולת-אש.

מהיום ההוא ואילך, לדגל התורה התלווה הדגל השסוע והנכתם בדם של לוחמי הגיטו. שניהם יחד הצליחו להפוך את הקדוש, שמוסר נפשו על קדושת השם כשמבטיו האחרונים מופנים אל מעבר לעולמנו, קדוש זה שלא מעלמא הדין - לגיבור, הנלחם ובוער על שוניאו שרוצים להחניקו, להשתיק קולו, השוללים את זכותו לחיים בעולם הזה; גבור זה נלחם דווקא בתוקף שכנועו שהגיע הקץ לעקרון של "כל דאלים גבר", שהכח הברוטלי לא עוד יהיה הפוסק האחרון בקביעת היחסים בין עמים ואנשים. הוא נלחם דווקא בתוקף אמונתו הפנטית בצדק ויען שהוא נושא בחבו ומביץ בעולם את הספר הנשגב, ספר השלום.

"וזאת התורה". התורה של מרד גיטו ורשה נשא פרי. חסר לנו הרווח הדרוש בין המאורעות בכדי שנעריך פרספקטיבה היסטורית על הרושם, התוצאות מבחינה מוס-רית וחומרית כאחת של המאורעות שהם ענקיים בהשפעותי-הם לא רק על מסלולנו ההיסטורי, אלא על הכבוד האנושי שלנו.

הקדושים היו לגיבורים. היה להם לזרא רגש החמלה, תמרתו רכשו להם את רגש הכבוד.

זאת התורה שציוו לנו במותם גיבורי הגיטו בורשה שזכרונם הקדוש לא ימוש מקרבנו לעד.

יהי זכרם ברוך!

כתב-עת

ילדי התלמוד-תורה מספרים

יציאת - מצרים, בבוקרשט

"...שלא את אבותינו בלבד גאל הקב"ה אלא אף אותנו גאל עמהם"

ביום י"ג בניסן ש.ז. התקיים בבית-הכנסת הקורלי מבוקרשט "סדר ילדי התלמוד-תורה" לפי מסורת בת 37 שנה בקהילתינו.

מהי המסורת? בתחילת שנות החמשים, הלחץ של ה"יעווסעקצים" שקראו לעצמם "הועד הדימוקרטי היהודי" ובאמת היו סוכני הבולשת והמשטר הקומוניסטי ושמגמתם היתה ש"לא יזכר שם ישראל עוד" רצו לעקור מן השורש כל צורה של חינוך יהודי.

מן השעה הראשונה שנבחר כרב ראשי, מרן הרב דוד משה רוזן שליט"א לחם בסכנת נפש איומה נגדם, יסד שעורי תלמוד-תורה נגד חוקי המדינה, נעשה בעצמו ל"מלמד" ואלפי ילדים ברחבי המדינה (היו אז ברומניה ארבע מאות אלף יהודים) השמיעו "הבל תינוקות של בית רבן" בעשרות קהילות למרות הלחץ ולמרות הסכנות.

בשנת 1956 הצליח הרב-הראשי לשבור את "מסך הברזל" בין יהודי המזרח לאחיהם מארצות המערב והרב הראשי של שטוקהולם, ר' יעקב וילהלם ז"ל ערך ביקור רשמי ברומניה.

חובה קדושה עלינו להדגיש שהרב וילהלם פשוט עשה קידוש השם בביקורו. בנו הצעיר היה חולה והרופאים כבר לא נתנו לו סיכויים של רפואה. הרב היה חולה לב ולא יכל לנסוע לבדו, רק בליווי אשתו. הביקור היה קשור עם שחרור אסירי-ציון שחייהם היו בסכנה ועם פתיחת השער לעלייתם של מאות אלפי יהודים. זאת היתה ההזדמנות היחידה ולכן הרב וילהלם והרבנית עזבו את בנם על ערש דוי ובאו לפורים לבוקרשט. לא היה זמן לדחות את הביקור ושעת הכושר לא היה מותר להחמיץ אותה.

אז הופיע הרב הראשי שלנו לפני שר הדתות ושאל אותו: "איזה רושם יקבל האורח על חיי היהודים מרומניה, אם "בחג פורים" לא ימצא את הילדים שלנו בבית-הכנסת?

תכף ומיד, הגוים בשלטון (לא, היהודים היעווסעקצים!) נתנו פקודה, והילדים שהתקיימו בתלמודי-תורה ה"בלתי חוקיים", הופיעו לאור היום ובפורים תשל"ז התקיים בבית-הכנסת הגדול בבוקרשט - הבירה, נשף של כמה מאות ילדים, עם תוכנית מפוארת של שירים ושל הופעות מוצלחות. העתונים בחוץ לארץ כתבו על "נס" כזה, שבמדינה קומוניסטית ישנם אפשרויות כאלו לחינוך יהודי. המשלחה היתה מאושרת ו...ליהודים היתה שמחה וששון ויקר...

ולמחרת יציאתו של האורח, גייס הרב את התלמידים והתחיל לארגן סדר ציבורי (הראשון בבוקרשט) של הנוער, שבו ילדינו היו מספרים את כל ההגדה. הילדים, עם המורים, קבלו חיזוק והחזרות התחילו.

ראשי הקהילה (היעווסעקצים) ניסו להתנגד. אז הרב הראשי נתן נאום מיוחד בשבת פרשת החודש והצהיר: "אני לא מארגן משחקים ואני לא עוזר לשום רמאות. מה שהיה חוקי אפשרי בפורים, צריך להיות חוקי ואפשרי גם בפסח. אחרת, אתן הצהרה בכל העולם היהודי ואגלה את המצב"

...היו ימים נוראים בניסן. התקיים מאבק שעליו עוד נדבר. סוף-דבר, בשבוע לפני הפסח, באותו בית-הכנסת הגדול בבירה, שהיה צפוף, מלא ודגוש עם אלפי יהודים, ישבו על הבימה עשרות ילדים ובמשך שעתיים ערכו את הסדר. ומלאך רע, בעל כרחו יענה אמן..

ומאז, בכל שנה, בבוקרשט ובכמה קהילות גדולות ברומניה מקיימים את ה"למען תספר" ברבים, והילדים מחנכים את ההורים, כדי לקיים את שליחותו של אליהו "והשיב לב אבות על בנים"

ובכן, קיימנו גם אנו עכשיו את המצוה הזו ומגלים טפח מקורות יהודי רומניה, ונותנים שבח והודיה למי שעשה עם אבותינו ועמנו את כל הנסים האלו.

בבוקרשט הבירה בבר לא נמצאים מאה וחמשים אלף יהודים שהיו אז, בשנת 1956. יותר מתשעים אחוז מאו כלוסית היהודים עלו לציון ברינה וכיום נשארו כמה אלפים, שרידי השואה, ואף על פי כן ולמרות כל מה שעבר עלינו, דיקא.

בשנת תשי"ג, דור חדש ענה "הנני" לקריאתו של רבינו והמשיכו את שרשרת הזהב של נצח ישראל בקהילת הקודש בוקורשט.

אם סיפור זה אינו נס, אז מה זה נס?

המערכת